

VÅRE ROVDYR

årgang 9

2.95

Jervunge *in wood* Viggo Klee 1995

issn 0801-4728

VÅRE ROVDYR

Postboks 17 - 2420 Trysil

Tidsskriftet VÅRE ROVDYR er medlemsorgan for foreningen
VÅRE ROVDYR, og utkommer fire ganger i året.

Ansvarlig utgiver/redaksjon:
Foreningens styre.

Medlemskontingent / Abonnement Minimum kr. 100,-
Juniormedlem (under 18 år) kr. 50,-
Postgiro 0806 4429494 Bankgiro 1800.20.97644.

I NNHOLD

	side
Leder	37
Årsmelding	39
Årsmøte i FVR	42
Ulvefondet	44
Salgsartikler	45
Rovdyrforvaltning er husdyrforvaltning	46
Sultne ulver herjer i Russland igjen	47
Rettsbok for Midt-Trøndelag herredsrett («Selbu-saken»)	50
Nordisk jägerkongress uttalande angående de fyra stora rovdjuren i Fenoskandia	71
Ny bok	72
Drapet på «Charger»	73
Forsvarets bomskudd	75
Vårslakt av bjørn på Kamcatkahalvøyen	76
FVR's brev vedrørende søknad om felling av jerv i Lesja	78
Styret, oversikt	80

FORENINGEN VÅRE ROVDYR

arbeider for å spre fakta om rovpattedyr og rovfugler, og for at disse
artene skal leve i livskraftige bestander og forvaltes etter norsk lov og
internasjonale avtaler.

Forside: Viggo Ree.
Baksidefoto: Paul Granberg.

Trykk:
Gausdal Trykkeri.

Utgitt med støtte fra
Verdens Naturfond.

Bjørn eller sau - valgets kval

Høstens valgkamp på den lokale arena bar først og fremst sterkt preg av mangelen på tunge og klart definerte kampsaker å markere seg på. Og da går det gjerne som det må gå. Markeringsbehovet er jo like stort, og man leter med lys og lykte etter lettvinde poenger, gjerne med et betent og følelsesladet tilsnitt. Konflikten mellom store rovdyr og husdyr på utmarksbeite ble riktig en slager i mange kommuner, behendig markedsført gjennom diverse lokale presseorganer som åpenbart og ugjenkallelig har forvandlet begrepet slagside til et internt honnørord.

Det sentrale her er jo ikke selve konflikten. Den har vært der lenge. Verre er det at det i dagens samfunn tydeligvis ikke er grenser for bevisst virkelighetsforskryvning.

Tallet på bjørner i Norge er suksessivt blitt justert ned til å stort sett å omfatte dagens lille grensetrafikk av unge hanner mellom Sverige og Norge. Utenom Finnmark er det nærmere tretti år siden binner beviselig har født unger på norsk jord. Gaupebestanden er usikker, jervestammen i Sør-Norge er minimal og ulven er jo stort sett fraværende. Til tross for dette faktum blir det altså slått fast fra landbruksnæring, lokalpolitikere og enkelte stortingspolitikere at nå må det settes en stopper for denne veritable oversvømmelsen av rovdyr som setter distriktsbosetting og livsgrunnlag i fare! Det pussige er jo at stort sett all behandling av problemer tilknyttet distriktspolitikk, primærnæringer og statlige overføringer aldri ellers er i nærheten av å nevne rovdyr som noe vesentlig problem. Så viser det seg da også at sauetapet i Hedmark faktisk ser ut til å ligge 15-20 % lavere i år enn i fjor, stikk i strid med valgsirkusets megafoner som utbasunerte økende rovdyrplager og svekket næringsgrunnlag.

Men i en lettvin valgkamp i naturvernåret der biologisk mangfold står svært så sentralt, blir det altså opportunt å kynisk skalte og valte med truede dyrearters skjebne i jakten på noen fattige stemmer, godt applaudert av en saueneier som gliser bredere og bredere mot utsiktene til ytterligere ekstramidler. Det er i alle fall en bjørnetjeneste mot de saueeierne som tross alt driver seriøst, som er fullt ut innforstått med at rovdyrene hører hjemme i norsk fauna og tar konsekvensen av det.

Vi er ikke på noen måte motstander av hverken sauedrift, levende

bygder eller spredt bosetting, men et fritids- og hobbylandbruk der bortimot 80 prosent av brukerne har full jobb utenfor bruket, der brukerne støttes med 75 kroner pr kilo kjøtt allerede før du og jeg punger ut i butikken, mottar 60-70 prosent av sin inntekt fra overføringer, der en gjennomsnittsbruker med femti vinterfora sauer mottar godt over hundre tusen i overføringer - der forventer vi i det minste en aldri så liten holdningsendring.

Tross rausheten fra samfunnets side vil hysteriet ingen ende ta, og miljøvernministerens valgutspill var å gå på akkord med det nevnte mangfoldet i et lettkjøpt og overraskende utspill sammen med en landbruksminister som ellers beskyldes for så nidkjært å bruke tiden til en grundig utarming av den norske landbruket generelt. Nå skulle det bli lettere å få fellingstillatelser på bjørn - og gaupa skulle nærmest bli fritt vilt til vinteren. Med et pennestrøk vurderte disse to gaupa til ikke lenger å være en truet art.

Så vanskelige kår lever de store rovdyrene under i vårt land anno 1995. Så vanskelig er det å gjennomføre en fornuftig rovdyrforvaltning i et land regjert av snevre næringsinteresser. Så enkelt kan man rasere et møysommelig planlagt forvaltningssystem som bygger på enstemmige stortingsvedtak og internasjonale avtaler. Så enkelt er det å undergrave tilliten til det politiske system.

Yngve Kvebæk

Årsmelding for arbeidsåret 1994/1995 i Foreningen Våre Rovdyr

Følgende personer har hatt verv i denne perioden:

Leder: Morten Bilet, Skedsmo/Oslo

Sekretær: Yngve Kvebæk, Oslo

Kasserer: Stig Anderson, Grimstad

Styremedlemmer: Per Kristian Stokke, Kristiansand, Geir Sjøli, Skogbygda, Knut Eie, Oslo

Redaktør: Hilde Aaseth, Hamar (permisjon)

Varamedlemmer: Ragnhild Eklid Grendal, Rennebu, Paul Granberg (fung. redaktør) Follebu, Torger Hagen, Hamar, Morten Ree, Løkken.

Regionledere:

Nord-Norge: Wemunn Aabø, Evenskjer, *Midt-Norge:* Morten Ree, Løkken,

Sørlandet: Stig Anderson, Grimstad

Revisor: Jon Bekken, Ridabu

Valgkomité: Roar Solheim, Dagrun Skarsvåg, Erling Sætre

I kontaktutvalget for nordområdene har Viggo Ree sittet som foreningens representant.

Som foregående år er det ikke mangel på arbeid i foreningen. Vi har avholdt 4 styremøter i 1994 med stor saksmengde. Som eneste forening med rovdyr som spesialområde fra naturvernensiden, blir det nødvendigvis svært mange aktiviteter å utføre. Papirmengden fra forvaltningsorganene er til tider meget store. Derfor har vi også fordelt arbeidsoppgavene innenfor styret så godt som mulig. Høringsuttalelser er en vesentlig del av foreningsarbeidet i så måte.

Som kjent er rovdyr et hett tema i mange av landets strøk som igjen gir seg utslag i omfattende avisoppslag, og mye arbeid blir lagt ned for å demme opp for ensidig vinkling av problematikken.

Vi mener å ha hatt god kontakt med forvaltning / forskning omkring rovdyrspørsmål. Men som seg hør og bør må vi selvfølgelig gi forvaltningen (Miljøverndepartement, Direktoratet for naturforvaltning og fylkesmennene) et "spark" når lovverk og myndighetenes intensjoner om rovviltforvaltning ikke blir overholdt. En rekke henvendelser er gjort hvor vi med saklige begrunnelser har påpekt eventuell feil forvaltning. En liten del av våre uttalelser er blitt gjengitt i bladet, men vi nevner noen saker: Svensk bjørnejakt nær norskegrensen, bjørnens forvaltningsstatus i Norge, bjørneproblematikken i Øst-Finnmark, Lille-Lulle-tullet i Lierne, gaupejakt i diverse fylker, den administrative forvaltning av gaupe i Norge, spørsmål om deltagelse i et rovdyrutvalg i Hedmark, jerveforvaltning i Troms.

Vi har også en utstrakt korrespondanse med andre foreninger verden over, spesielt U.S.A. Informasjon gis begge veier og vi har forsøkt å bearbeide noe av den informasjonen vi får til bladet. Henvendelser vedrørende foreningens virksomhet og rovdyrenes status fåes ganske ofte. Noe av dette er fra skoleungdom/barn til skoleoppgaver.

I enkelte større saker har vi samarbeidet med Verdens Naturfond, Norges Naturvernforbund, Norsk Zoologisk Forening og Fremtiden i Våre Hender.

Økonomien i foreningen har også i dette arbeidsåret vært tilfredsstillende. Vi søkte Miljøverndepartementet om økonomisk støtte også i inneværende år og 20.000,- ble tildelt. Vi takker for det, selvom søknaden lød på en større sum.

Ulvefondets status pr. 4.05.95 er kr: 15.500 kr. Vi takker hjertligst alle bidragsytere. Som også nevnt i forrige årsmelding har noe av midlene blitt brukt til viktig sporingsarbeid for forvaltningen i østre deler av Hedmark i 1994. Arbeidet er blitt utført av Jørn Enerud som har lang erfaring med bjørn og ulv. Dette er økonomisk støtte som etter våre statutter gis når forvaltningspenger ikke strekker til. Hensikten med ulvefondets penger er nettopp å bidra til at de fåtallige ulvene i Skandinavia får en bedre fremtid.

Etter fjorårets nye vedtak om en prøveordning med regionledere har vi sett fine resultater, noe som har medført en raskere og mer effektiv saksbehandling regionalt. Dette er noe som bør fortsette.

Vi har også kommet godt i gang med rovfuglmottaket i regi av FVR der Geir Sjøli leder virksomheten. Mottaket er i tilknytning til hans gård i Skogbygda, Nes kommune, Akershus fylke. Flere fugler har hatt tilhold i perioder for rekreasjon og med godt resultat hittil. Mottaket er finansiert med midler fra ekteparets Sørllis fond etter søknad fra Geir Sjøli.

Etter søknad fra Romedal og Vallset sauebeitelag om økonomisk støtte til et "klaveprosjekt" på sau har foreningen gitt kr. 1500 kr.

Til vinnerne i TV2s program Nebb og Klør gis det 5000 kr. Ved to anledninger har deltakerne gitt pengene til FVR og en totalsum på 10.000 kr. er overført foreningens konto. Tusen takk til disse.

vi har også dette året utlovet en dusør til den som kunne påvise bjørnespor på vårsnø i Vassfarområdet. Bakgrunnen er at noen lokale personer og aviser fortsatt mener at bjørn har fast tilhold i disse dalstrøk. I år ble dusøren satt til kr. 7000 kr. (tidligere 5000 kr. og 6000 kr.). Dessverre ble det som ventet et negativt resultat.

Viggo Ree og foreningens leder har i 1994 vært FVRs representanter på en internasjonal rovdyrkonferanse i Polen. En informasjon / oppsummering blir gitt på årsmøtet og i tidsskriftet.

Medlemsbladet har kommet ut med 4 nummer i 1994. Som tidligere år har vi prøvd å lage bladet med variert stoff med bl.a. oppsummering fra forskningsnyheter, diverse artikler, småstoff og avisoppslag for å nevne noe. Paul Granberg har vært redaktør under Hilde Aaseths permisjon, noe som forøvrig har fungert meget tilfredsstillende. Viggo Ree har som vanlig prydet forsiden med tegninger og Paul Granberg har også som vanlig vært baksidefotograf.

Vi takker hjertligst alle våre medlemmer med sitt medlemskap i FVR og håper at dere fortsatt ser foreningens arbeid nyttig i tiden fremover.

Langedrag, 06.05.95

Styret

**ÅRSMØTE I FORENINGEN VÅRE ROVDYR 6. MAI 1995
EKT NATURSKOLE, NUMEDAL**

REFERAT

1. Knut Eie ble valgt til ordstyrer. Referent: Yngve Kvebæk.
2. Innkalling og dagsorden godkjent uten kommentarer.
3. Årsmeldingen vedtatt uten kommentarer. Foreningens leder supplerte meldingen med en omfattende og detaljert gjennomgang av virksomheten .
4. Kasserer gjennomgikk regnskap/budsjett: godkjent uten kommentarer.
5. Kontingentnivået for 1996.
Styrets forslag om ingen endring av satstene for hovedmedlemskap (min. kr 100,-) og juniormedlemsskap (min. kr 50,-) ble vedtatt. Et forslag fra salen gikk ut på å endre definisjonen av familiemedlemskapsbegrepet og øke satsen til minimum kr 200,-. Forslaget ble bifalt.
6. Valg.
Ingen av valgkomiteens representanter kunne møte på årsmøtet. Ordstyrer leste derfor opp komiteens innstilling. Ingen alternative forslag til kandidater forelå innen fristens utløp. Det var derfor tale om enten å godkjenne eller forkaste innstillingen. Innstillingen ble vedtatt med akklamasjon.

Styremedlemmer:

Morten Bilet
Yngve Kvebæk
Stig Anderson

Geir Sjøli
Knut Eie
Morten Ree

Styret konstituerer seg selv på første styremøte og velger redaktør til tidsskriftet. Redaktør er Hilde Aaseth (permisjon). Fungerende redaktør er Paul Granberg.

Vara:

Paul Granberg
Ragnhild Eklid Grendal
Torger Hagen
Trond Aspelund

Valgkomite:

Erling Sætre
Per Kristian Stokke
Jon Bekken

Styret hadde ikke maktet å finne fram til en revisorkandidat. Ordstyrer leste opp styrets anmodning til årsmøtet om å ta stilling til to alternativer. Enten å velge en revisor blant de frammøtte, eller henstille til styret om å bringe til veie en revisor fram til neste revisjon. Siden ingen meldte seg villig til et slikt verv, ble sistnevnte alternativ vedtatt.

7. Regionlederordningen og rovfuglmottak.

a. Sekretæren redegjorde for regionlederordningen vedtatt som midlertidig ordning på forrige årsmøte inntil styret hadde vurdert om vedtektsendring var nødvendig. Styrets synspunkt er nå at vedtektenes paragraf 6 fullt ut dekker en slik løsning. Strengt tatt var det derfor ikke nødvendig å legge forslaget om permanent ordning fram for årsmøtet, men siden det likevel innebærer et avvik fra vår normale organisatoriske linje, ville det være rimelig å gi årsmøtet som overordnet organ mulighet til å forkaste ordningen dersom det skulle være ønskelig. Årsmøtet vedtok regionlederordningen som permanent.

b. Rovfuglmottak.

Et rehabiliteringsmottak for fortrinnsvis truede rovfugler i regi av foreningen ble vedtatt av forrige årsmøte som en midlertidig ordning inntil formell beslutning om permanent drift på neste årsmøte. Årsmøtet vedtok nå ordningen som permanent.

Etter at årsmøtets formelle del ble hevet, orienterte stedets eier Edvin Thorson om sin virksomhet. Etter bevertningen ble medlemmene vist omkring på stedet, og kunne ta ulvene, gaupene og de andre dyrene nærmere i øyesyn. Petter Wabakken ga deretter til beste et meget innholdsrikt og detaljert foredrag om forskningsresultatene på de fire store rovpattedyrartene. Senere overtok Viggo Ree som via lysbilder og lystige kommentarer ga et innblikk i de mer menneskelige sider ved en rovdyrkonferanse i Polen der for øvrig en rekke av foreningens medlemmer deltok.

Oslo 15. mai 1995

Yngve Kvebæk

Referent

ULVEFONDET

Ulvens situasjon i Skandinavia er kritisk. Sverige har noen få individer av dette unike skogsdyret i sin fauna. Noen av disse dyrene vandrer også inn over norsk territorium. Derfor må vi også i Norge være vårt ansvar bevisst og tilrettelegge forholdene på norsk jord, slik at ulvens situasjon både i Norge og Sverige blir så lik som mulig.

I nært samarbeid med fagfolk og forvaltning vil ulvefondet kunne brukes til direkte tiltak for å sikre arten i vår fauna. Vi ser viktigheten av å ha midler lett tilgjengelig, slik at raske tiltak kan iverksettes når et behov måtte melde seg. Erfaringsmessig vet vi at slike former for støtte hjelper.

Derfor håper vi at nettopp **DU** ser betydningen av slike tilgjengelige midler.

Ditt bidrag vil være å gi kr. 100,- eller mer !

Som takk for din hjelp vil du få et ulvediplom med ditt navn påført, og med en hilsen for ditt viktige bidrag til å bevare ulven i norsk natur.

Fondets "helsetilstand" vil bli offentliggjort i tidsskriftet "**VÅRE ROVDYR**".

Betal ditt bidrag til **ULVEFONDET** pb. 17, 2420 Trysil.

Postgiro: 0806 4429494. Bankgiro: 1800. 20 .97644.

Husk! Skriv tydelig navn og adresse.

HJELP VÅRE SISTE ULVER I SKANDINAVIA !

Beholdning pr. 31.12.94 kr. 13.193,20.

De barske rovdyrjegere

Under tittelen «De barske rovdyrjegere» hevder Viggo Ree i en kronikk i Nationen 28. juni at norske bønder og jegere har mer eller mindre utryddet ulven og bjørnen i vårt land. Fra 1846 – det første året med offisiell jaktstatistikk – og fram til fredningen av artene i 1973, ble det drept 6417 ulver og 8321 bjørner i Norge. Lenger nede skriver han at i midten av forrige århundre var det mellom 4000 og 5000 bjørner i Skandinavia. Av disse var 65 prosent i Norge, så her er det noe som ikke stemmer. Men om det dreier seg om 8000 eller 2000, så får vi takke og prise for hver og en som er blitt borte.

Ree omtaler med ironi «de tapte helter som med gevær dreper ulv og bjørn». Her må han settes på plass. Det er aldeles ikke tapte jegere som har felt ulv og bjørn her i landet de siste årene. Det er mennesker som i fortvilelse forsøker å verge sin buskap

REPLIKK

Per Bye, Nes

og berge sitt levebrød. Det er to parter som diskuterer rovdyrforvaltning i Norge i dag. De snakker som fra to forskjellige verdener. På den ene siden er det de som fremdeles lever i nær tilknytning til naturen og stort sett har sitt levebrød av det den gir. På den andre siden er det de som har frigjort seg fra naturen og betrakter den fra galleriet eller fra tilskuerplass.

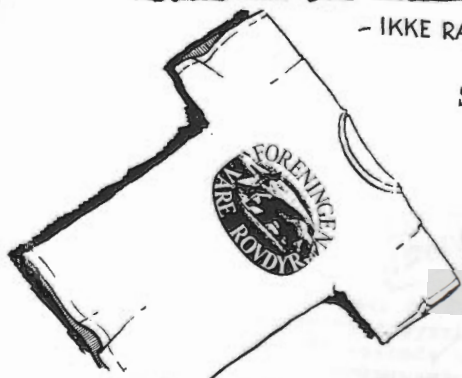
Hva er det så Viggo Ree egentlig vil? Intet annet enn å a'le opp igjen stammer av ulv og bjørn i norske skoger som vår generasjon er spart for. Med dette vil han bringe tilbake tidligere tiders uhygge med rovdyrherjinger. Vi har jo sett hva de har forårsaket i saueflokkene de få eksemplarene vi har hatt de siste årene.

NATIONEN, 2.-7.-95 (s.2)

- IKKE RART VI TRENGER MARKEDSFØRING....

Salgsartikler:

Red.

Tinnfigurer: Bjørn, ulv, jerv og gaupe (ca. 90 - 120 gram) pr. st. kr. 70.-

Foreningens logo som tøymerke i farger, (6 x 7 cm.) kr.35,-

T-skjorte, hvit med foreningens logo, størrelse S - M - L - XL kr. 95,-

Klebemerker, "Vern ulven i Norge", trekant (sidekant 16 cm.) rektangulært (30 x 6,5 cm.) for montering på innsiden av glass kr. 25,-

Alt fritt tilsendt ved forhåndsbetaling. Bank- og postgironr. finnes annetsteds i heftet.

Rovdyrforvaltning er husdyrforvaltning.

Johan Storm Nielsen.

Gjennom ulike media har saueholdernes talsmenn i alt for lang tid fått argumentere med at de store rovdyra er en trussel mot saueholdet, bosetting m.m. Fersk statistikk fra Nord-Trøndelag viser at dette ikke på noen måte er tilfelle.

I de kommuner som har kjerneområder, har tallet på vinterfora sau økt med 3% fra 31/12-1993 til 31/12-1994. Det er etablert 8 nye besetninger med tilsammen 300 sau og som fremover har et betydelig utvidelsespotensiale. Fra 1990 til 1993 har saueholdet i kommunene med kjerneområder økt med 7%, mens en ellers i landet har hatt en nedgang på 1%.

Myndighetenes tilskuddspolitik som gir kr. 75,- pr. kg. i rent tilskudd over postanvisning for en gjennomsnittsbesetning på 50 sau - i sum pr. år. 112.500,- kr. - bygger dessverre opp under en slik utvikling. Sauen blir kanalisert til indre strøk der beitetiden er kortest og rovdyrskadene størst. Dette bør ikke få fortsette.

Taktikken fra saueholdernes side ser tydeligvis ut til å være at rovdyrforvaltningen skal fremstilles mest mulig kontroversiell, ved å slippe flere og flere dyr ut i kjerneområdene slik at skadefrekvensen kan økes.

Blodige mediaoppslag om skadede, søte små lam, ser ut til å være god salgsvare både for aviser og for lokale politikere som tror de kan sanke stemmer ved å melde seg på hylekoret i kravet om lokal rovdyrforvaltning.

At gamle miljøvernpartier også går i denne fellen, får en bare beklage og håpe at politikerne i hvertfall på sentralt hold ser behovet for nasjonal styring av rovdyrforvaltningen.

SULTNE ULVER HERJER I RUSSLAND IGJEN !

Yngve Kvebæk.

Følgende er hentet fra tidsskriftet New Scientist:

En dag i november lusket en flokk med ulver ut av skogene rundt Nizhniy Novgorod, krysset en elv og angrep en kvegflokk. Etter å ha drept to kalver returnerte de til skogens trygghet. Angrepet, som ble gjengitt i avisen Sovetskaya Chuvashia, er et tegn på at antallet ulver i området har steget til tidligere ukjente høyder, og sultne flokker blir stadig mer vågale og mindre redd for mennesker. Økningen stammer fra den massive avbefolkningen av distriktene og nedgangen i jakten de senere år.

I 1948 kom plutselig en ulveflokk til Darovskoyedistriktet ca 1000 km øst for Moskva. I følge Mikhail Pavlov, nå en pensjonert biolog, drepte ulvene rundt 40 barn - for deretter å forsvinne nesten like fort som de kom. Historien ble fortiet i mange år, men da Pavlov fikk høre den, begynte han å studere ulver og ble snart en av landets ledende eksperter. Han advarer om at ulvebestanden snart kan være ute av kontroll igjen.

I de første årene etter den andre verdenskrig var landet på randen av kollaps, få jegere fantes på landsbygda og ulvebestanden nådde nye høyder. Nå stiger antallet igjen. I følge det russiske statistiske sentralbyrå ble 12801 ulvepelser solgt i 1987. I 1990 var tallet sunket til 7110 og i 1992 til 2057. I Vyatka, i Kirovregionen, falt salget av ulvepelser fra 706 i 1979 til 116 i 1993. Bildet i nabadistriktet var henholdsvis 578 i 1980 og 108 i 1992.

Ulvejakt har blitt en for dyr sport og også ulønnsom for dusørjegere. Jegere sier at det tar fem mann en tidagers tur å drepe en ulv. Uten fiender har ulvene spredt seg til områder de ikke har vært sett på tjue år. I Tverdistriktet nær Moskva har det tradisjonelt vært et hundretalls individer. Jegere anslår nå antallet til omkring 700. I 1992 ble sju kalver drept i Torzhockområdet og sju til i Maksatikha.

Et annet problem for bøndene er trusselen fra hund/ulv-hybrider. I Voronezhområdet sør for Moskva er 53 flokker observert. Dyrene jager i flokker på opptil tolv individer. Disse hybridene er ofte svært aggressive og mindre redd for mennesker enn ulver.

Problemet aksentueres ytterligere av fraflyttingen fra landsbygden i de

sentrale deler av landet. I de siste 35 år har denne delen av befolkningen sunket fra 16,5 millioner til 9 millioner. Ulvene streifer ukontrollert over store arealer. Pavlov advarer at hvis den russiske regjering ikke introduserer et reguleringsprogram, så kan vi snart få tilbake de fatale herjingstoktene fra 1940-årene.

Ovenstående artikkel ble altså presentert i et av de siste numrene av det anerkjente tidsskriftet *New Scientist*. Redaktøren av tidsskriftet må tydeligvis ha duppet av et øyeblikk, for her får vi nok et svadagufs fra fortiden. Artikkelen er signert en viss herr Vladimir Kotsepalov fra Kirov og gir altså uttrykk for sterk bekymring over en økende ulvebestand i landet. Han er engstelig for at man skal oppleve store mengder ulv på herjetokter med predasjon på mennesket som resultat! Som sannhetsvitne viser han til en ikke ukjent herremann ved navn Mikhail Pavlov.

Pavlov har nå trukket seg tilbake, men var i sin tid (dengang Sovjetunionen fortsatt eksisterte) utøvende biolog i noe som i norsk språkform blir noe sånt som "Det Allunionelle Forskningsinstitutt for Jaktusholdning og Pelsdyroppdrett". Vedkommende utga en bok om ulv i 1982 som bl.a.tok for seg beretninger (eller vandresagn om man vil) om 26 tilfeller av ulvedrepte mennesker fra 1944 til 1951.

Rent bortsett fra at historiene er trukket sterkt i tvil, også av andre russiske forskere, så slutter ikke historien med dette. Sommeren 1987 var het. I Norge hadde man maktet det kunststykket å få oversatt tre kapitler (vesentlig om menneskespisende ulver) fra Pavlovs bok til norsk. Oversetter var den svenske Dr. Phil. Elis Pålsson. I form av Arbeidsrapport nr. 30 fra Direktoratet for Naturforvaltnings rovviltprosjekt (skjønt prosjektet for lengst var avsluttet) ble grøssene kastet midt inn i den norske ulvedebatten. Bråket som fulgte, ikke minst i norske media, var øredøvende. Initiativtagere og andre ansvarlige mente seg forfulgt, og kunne ikke fatte at det var riktig å "skjule" slike opplysninger. Naturvernerne i Norge (samlet) var av en ganske annen oppfatning, og rettet monumental kritikk mot DN og andre involverte for å ha nørt opp under den mytepregede og totalt ubegrunnede frykten for ulv i Norge, samt den selektive propagandaen hele konseptet var et uttrykk for. Og ikke minst at eventyr ble presentert som vitenskapelige fakta! Frykten for ulv er stor nok som den er i dette landet (- det finnes jo Fortiden én ulv som oppholder seg i perioder i Norge, og den forårsaker ikke så rent lite nervøsitet).

Foreningen Våre Rovdyr sto selvsagt på barrikadene, og daverende formann forlangte et par sentralt ansatte personers avgang. Oppstyr igjen. Det roet seg ikke akkurat da en lite blid universitetsforsker i brev form så og si "anga" ham til den russiske ambassade!!

I alle fall ble et helt hefte av Våre Rovdyr viet "Rapport 30-skandalen" (nr 1, 1988). Heftet er et utrolig dokument over hvor lite som har forandret seg siden forrige århundre når det gjelder en del holdninger til rovdyr på innflytelsesrikt hold som spenner fra forskningsmiljøer til ledende sjikt i det offentlige forvaltningsapparat. Så det er velkjente toner når våre myndigheter eksempelvis hevder at norsk ressursforvaltning skjer ut fra strengt vitenskapelige kriterier. Mulig det - men når basiskunnskapen er som falskest, så kan man gjerne være så vitenskapelig man vil. Det blir ikke riktigere av den grunn. Det er nok å minne om antall bjørn i Norge, som for litt siden talte over 200 dyr - og det var et minimum. Dette var fiktiv kunnskap, godt tilpasset de politiske signaler og retningsgivende for forvaltningen av arten i mange år. En senere *seriøs* tilnærming kom etterhvert frem til knapt et snes bjørner i landet. Et tall det er liten grunn til å tvile på. Et lite antall dessverre, men det er i det minste konstruktivt å bygge på realitetene. Kort sagt - man har kommet et stykke på veg.

Seigheten i dette systemet gjør seg imidlertid tydelig gjeldende - det innrømmes fortsatt ikke fra politisk hold at bjørnen er en direkte truet dyreart i Norge. Thorbjørn Berntsen vil ikke høre på det øret.

EN STOR TAKK

til årsmøtedeltakerne og foreningen som helhet, for den oppmerksomhet som ble vist meg under mitt sykehusopphold. Det varmet mere enn de fleste tror!

*Med hilsen
Paul Granberg*

RETTSBOK
FOR
MIDT-TRØNDELAG HERREDSRETT

År 1995 den 14. juli ble rett holdt på Orkdal sorenskriverkontor, 7300 Orkanger.

Dommer : Settedommer, sorenskriver John Egil Bergem
Protokollfører : Dommcen
Sak nr. : 264/94 A

Saksøkere :
1. Jon Buklev, 7093 Hovin
2. Leif K. Engen, 7095 Ler
3. Ole Bjørseth, 7095 Ler
4. Odd Grøtte, 7584 Selbustrand
5. Grim Sandvik, 7584 Selbustrand
6. Einar Hagen, 7584 Selbustrand
7. Odd og Jarle Fuglem, 7484 Selbustrand
8. Olav P. Fulglem, 7584 Selbustrand
9. Arne Sesseng, 7584 Selbustrand
10. Ola Balstad, 7584 Selbustrand
11. Per M. Moen, 7584 Selbustrand
12. Agnar Reinås, 7484 Selbustrand
13. Per Aune, 7584 Selbustrand
14. Kåre Berghaug, 7584 Selbustrand

Prosessfullmektig: Advokat Hans O. Kveli, Sjøfartsgt. 3, 7700 Steinkjer

Saksøkt : Staten v/Miljøverndepartementet, postboks 8013 Dep, 0030 Oslo

Prosessfullmektig: Regjeringsadvokaten v/advokat Steinar Mageli, postboks 8012 Dep, 0030 Oslo

Saken gjelder : Krav om erstatning for dyr på beite tatt av rovdyr.

Til stede: Kun retten.

Det ble avsagt slik

DOM:

Saken gjelder krav om erstatning fra staten for tap på grunn av rovdyrskade på storfe i Selbu og Melhus i 1992.

Selbustrand beitelag reiste i brev 18.10.92 til Direktoratet for Naturforvaltning krav om erstatning for til sammen 19 tapte kyr og kviger tilhørende 11 forskjellige eiere. Det ble antatt at dyrene var drept av bjørn. Tilsvarende krav for 1 ku ble reist av Leif Engen i brev 15.11.92, for 3 kyr av Ole Bjørseth i brev 09. 11.92 og for 1 okse av Jon Buklev i brev 20.01.93.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag fattet vedtak 24. mai 1993 der samtlige krav ble avslått. Selbustrand beitelag og Leif Engen innga klage 11. juni 1993, Ole Bjørseth 12. juni 1993 og Jon Buklev 7. juli 1993. Direktoratet for Naturforvaltning forkastet samtlige klager i tre ulike vedtak 24. februar 1994.

Ved stevning innkommet til retten 8. august 1994 har advokat Hans O. Kvæli på vegne av de til sammen 14 dyreeierne reist søksmål mot Staten v/Miljøverndepartementet med krav om fastsettelsesdom for rett til rovdyrerstatning. Forut for hovedforhandlingen ble søksmålet fra 4 av saksøkerne trukket. Saken heves derfor i særskilt kjennelse i forhold til disse. De gjenstående 10 saksøkere krever erstatning for til sammen 20 tapte dyr.

Hovedforhandling ble holdt i Trondheim 12-16. juni 1995. Hvilke parter som møtte framgår av rettsboken. To parter avga forklaring utenom befaringen. I tillegg ble det avhørt 7 vitner, hvorav 6 sakkyndige. Det ble foretatt dokumentasjon slik det framgår av rettsboken. Befaring ble foretatt over en hel dag i Selbu og Melhus. Det ble påvist funnsteder for til sammen 12 dyr. De respektive eiere av dyrene deltok, og i tillegg var flere av saksøkerne med under det meste av befaringen. Dessuten deltok de sakkyndige vitnene Hanem og Mysterud.

I saksdokumentene er det brukt litt ulike betegnelser på de enkelte dyr. Retten finner det hensiktsmessig å følge de betegnelser som er brukt i Ivar og Iver Mysteruds rapport mai 1993 (Mysterud I) og som bygger på veterinær Hanems rapporter. De enkelte dyr vil derfor bli

betegnet som Ku 1, 2, 3 osv. etter nummereringen i disse rapportene, uavhengig av om det er ku, kvige eller okse.

Husdyrholderne på Selbustrand mistet uvanlig mange storfe på beite sommeren 1992. En statistikk viser at tapene i årene forut varierte mellom 1 og 5. I 1992 kom tallet opp på 33 dyr i tillegg til 8 som ble funnet syke, men døde etter at de var tatt inn. Tallene har senere gått ned igjen.

Det ble tidlig sannsynlig at forgiftning var årsak til endel av tapene. Den konkrete kilden ble ikke sikkert fastslått, men det synes i ettertid å være størst sannsynlighet for forgiftning fra Rome-planten. Rovdyrskade ble ikke ansett som mulig årsak før ut i juli. Retten skal i det følgende redegjøre for hovedtrekkene i hendelsesforløpet vedrørende de dyr som saken nå gjelder.

Ku 59

En oksekalv tilhørende Jon Buklev ble 28. juni 1992 funnet død på innmarka på hans eiendom i Melhus, ca. 300 m fra hus og ca. 50 m fra utmarka. Kadaveret lå på høyre side. Da venstre lår ble løftet opp, kunne man se at kjønnsorganet var fjernet, og det hadde rent blod fra såret og ned på høyre lår. Halen var revet ut. Kadaveret kunne være ca. en uke gammelt og ble gravd ned uten nærmere undersøkelse.

Ku 16

En kvige tilhørende Arne Sesseng ble 3. juli 1992 funnet sterkt skadet (lam i bakparten) i vegkanten under en 5,5 m høy vegskjæring nord for Dalavollen i Selbu. Kua ble slaktet, og det finnes få sikre opplysninger om skadedetaljer. Sporet etter kua ble fulgt oppover lia ovenfor skjæringen og viste at den hadde kommet løpende ned lia. Det var ingen naturlige beiteplanter på toppen av skjæringen.

Ku 15

En fem år gammel ku tilhørende Kåre Bergehaug ble funnet død på innmark på Røet fellesseter ved Tømra i Selbu, på formiddagen 9. august 1992. Einar Hagen, som fant kua, hadde vært på stedet to timer før, men så den da ikke. Da den ble funnet, lå kua på flatsiden med hodet bøyd bakover under kroppen. Veterinær Lang Ree foretok en foreløpig undersøkelse for kadaveret

ble gravd ned. Det var på den tid ikke mistanke om rovdyrdrap i området. Kadaveret ble gravd opp igjen og obdusert av veterinær Hanem 17. september. Han fant en avgrenset blødning ved haleroten og store blødninger bl.a. i panne og neserygg og bakover ryggen. Det var hårløse partier som svarte til blødningsstedene på ryggen.

Ku 5

En kvige tilhørende Einar Hagen ble funnet død i et plantefelt i Blomlia, ikke langt fra Røet felles seter, 2. september 1992. Dyret lå med beina innunder seg og hodet vendt nedover lia. Det var sparkemerker ved kadaveret og spor etter tråkk rundt det. Hanem foretok obduksjon dagen etter og fant sår på nese, mule og hals, samt blødninger under skinnet langs ryggen. Han påviste også tydelig lungeødem. I sin rapport nevner han at det ble funnet utgravde maurtuer ca. 100 m unna og kraftige klør/bitemerker i en stamme.

Ku 1

En kvige tilhørende Arne Sesseng ble funnet død på en bakketopp i et åpent plantefelt i Storbrennan i Selbu 20. august 1992. Kadaveret ble vurdert til å være noen dager gammelt. Dyret lå litt innunder et tre. Det var sparkemerker som tydet på kramper og dødskamp. Hanem påviste blødninger i hjerte- og lunger og konkluderte sin undersøkelse med at dyret var sprengt. Det ble gravd ned, men oppgravd og undersøkt av rovviltkonsulent Jon Scheie 27. august. Han kommenterte muntlig at han fant kløremerker på ryggen og fant eifers bloduttredelser i brystet og under begge bogene.

Ku 2

En ku tilhørende Olav P. Fuglem ble funnet død 50-100 m nedenfor ku 1 22. august. Alderen på kadaveret var ca. 1 uke. Det lå i en grop, og det var sparkemerker etter kramper. Bortsett fra et snitt i juret, en amputert spene og amputert hale, var det ikke ytre skader. Hanem påviste ved obduksjon subkutane (underhuds) blødninger i bryst, buk og rygg og dype blødninger, bl.a. i nakken. Det var lungeødem. Hanem mente de fleste skader var selvpåførte.

Ku 3

En kvige tilhørende Arne Sesseng ble 22. august funnet i samme felt, ca. 150 m fra ku 1 og 2. Den så ut til å ha kommet løpende ned lia og hadde halsen inneklemt mellom to grantrær. Kvigen ble obdusert dagen etter. Det var en dyp flenge i halsen, blødninger langs ryggen og

lungeødem. Bjellereima hadde et hull og kraftige rifter. Kriminalpolitisenralen har etter undersøkelse funnet at skadene neppe er påført med håndmakt, eventuelt med kniv eller saks. Hullet passer med størrelsen på en bjørnetann.

Ku 4

Også denne kvigen tilhørte Arne Sesseng og ble funnet død 22. august 20-30 m nedenfor ku 3. Den lå på buken med framføttene framover og bakføttene strekt bakover. Det hadde en flenge i halsen og skadene ellers lignet på ku 3.

Ku 6

Denne kua tilhørende Odd og Jarle Fuglem døde i Synden, hvor den ble funnet 2. september 1992. Dyret sto delvis lent mot et nettinggjærde som omgir Utstrand felleseter, i et område med kratt og småskog. Kadaveret ble gravd ned 3. september, men gravd opp og obdusert fire dager senere. Det ble påvist et langt risp på neseryggen, amputerte spener samt blødninger bakover ryggen og i halcn. Denne kua ble også sendt til Statens Veterinære Laboratorium i Trondheim og obdusert av veterinær Morten Fjølstad. Han bekreftet Hanems funn og konkluderte med trauma som dødsårsak.

Ku 14

En fem år gammel ku tilhørende Ola Balstad ble funnet død i skogen nederst i lia i Ratåsen 13. september 1992. Ratåsen ligger litt ovenfor Utstrand felleseter. Kadaveret ble bedømt til ca. 2 uker gammelt. Det lå inntil stammen under greinene på ei gran. Hodet var slått bakover i forvridt stilling. Jurct var skåret av, og det ble funnet flere hull i huden bakover ryggen. Det var en dyp flenge i nakken, og en nakkevirvel var sterkt skadd. Kua hadde abortert. Det ble ment påvist flere risp, sporavtrykk i lia etter mulig bjørn, samt to utgravde maurtuer. Kua hadde etter sporene kommet løpende ned den forholdsvis bratte lia.

Ku 8

En kvige tilhørende Einar Hagen ble funnet i Vikaråsen 6. september 1992. Kadaveret var 2-3 uker gammelt og sterkt forråtnet. Det lå inntil ei gran med ryggen mot stammen. Haledusken lå på en stubbe et stykke unna.

Ku 9-12

En kvige tilhørende Einar Hagen (ku 9) og tre kviger tilhørende Per Moen (ku 10, 11 og 12) ble funnet i Løvøyene 5. september 1992. De lå innenfor en diameter på ca. 25 m, og to av dyrene lå helt sammen. Kadavrene ble bedømt å være 3-4 uker gamle, og særlig 11 og 12 var dårlig bevart.

Ku 9 lå i brystleie i en bekk. Det var blodige sårkanter fra halsen og under bogen og flenger flere steder.

Ku 10 lå på ryggen i en bekk. Det hadde en flenge i halsen og avrevet strupchode samt blødninger langs ryggen. Halen var amputert.

Ku 11 og 12 lå 1 m fra hverandre. De var omtrent helt oppspiste. Et av dyrene hadde avkappet hale.

Ku 13

En kvige tilhørende Einar Hagen ble funnet død 13. september ved Solemstjernet, ca. 500 m fra ku 9-12. Den lå med ryggen mot en furustamme. Bortsett fra ryggen var det omtrent bare knokler igjen. I krysset var det en 10 cm lang flenge, og det var et par mindre flenger i tillegg.

Ku 17

Ei ku tilhørende Grim Sandvik ble funnet i Kariholet 17. september 1992. Den lå med bakparten i ei grop med bakbeina strukket framover under kroppen og frambeina strukket fram og ut til sidene. Hodet var slått bakover. Kadaveret var ca. 4 uker gammelt. Det ble påvist et mulig brudd i halsvirvlene. Fra hodet til buken var bløtvevet borte. Det ble funnet blødninger i pannen og i bakre del av krysset, og dype blødninger flere steder. Det var kraftig ødem rundt halen og kjønnsåpningen, samt på selve halen. Hanem påviste ikke spesielle hudskader.

Sporene viste at kua hadde kommet ned lia, som var svært bratt. Den hadde vært borti trær underveis, men hadde stort sett holdt seg på beina. Det var spor etter et annet dyr ned lia. Den kua som tidligere hadde gått sammen med ku 17, kom seinere til rette, men oppførte seg vilt og ustyrlig. Det ble funnet en mulig bjørneknekt bjørk i nærheten.

Ku 52, 53 og 54

Disse kyrne tilhørte Ole Bjørseth. Han fant 17. august 1992 ku 52 nederst i ei meget bratt li i Sluppåsen i Melhus. Kviga lå i bukleie like ved elvekanten. Kadaveret var forholdsvis ferskt. Bjørseth regnet med at kua hadde gått seg fast da den skulle drikke. En annen grov den ned for ham og opplyste at dyret ikke satt fast.

Bjørseth manglet 2 andre kviger, derav en som skulle kalve. Det ble satt i gang omfattende leting, og ku 53 ble så funnet 18. september, 20-30 m ovenfor ku 52. Spor viste at den hadde løpt ned den bratteste delen av lia og kollidert med to vindfall. Det var lite igjen av kadaveret, som trolig var fra samme tidsrom som ku 52. Man fant da også spor etter ku 52 og enda et dyr ned lia. Et stykke nedenfor toppen var det et område med mye tråkk og hvor det så ut som om dyrene hadde prøvd å komme opp igjen. Derfra hadde ku 52 og 53 satt utfor et omtrent loddrett parti, mens den tredje hadde løpt mer på skrå og berget seg.

Deretter fant man 18. september litt inne på toppen av åsen kadaveret av ku 54 og en kalv. De lå ca. 10 m fra hverandre. Kadavrene var kanskje en måned gamle. Kua lå i sideleie. Det var hardtrampet vegetasjon like ved. Ordinær obduksjon ble ikke foretatt, men det ble påvist blodutredelser på bakparten og amputert hale.

Saksøkerne har i det vesentlige gjort gjeldende:

De tidligere reglene om rovdyrerstatning innebar at rovdyrerstatning skulle gis dersom det ble ansett godtgjort at skaden var voldt av fredet rovvilt. Dersom dette bare var sannsynliggjort, kunne det gis erstatning. Under forberedelsen av de nye reglene (se notater s 43), ble det forutsatt at det skulle gis erstatning både ved godtgjort og sannsynliggjort skade.

Etter saksøkernes syn innebærer formuleringen av de nye reglene at saksøkerne har krav på erstatning dersom det sannsynliggjøres at skaden er voldt av fredet rovvilt. Den må også innebære at retten kan gi dom for dette kravet og ikke bare oppheve vedtakene.
i klagesakene.

Saksøkerne erkjenner at det ikke kan godtgjøres at tapene av de aktuelle dyr er voldt av bjorn. Men de mener at det foreligger så mange tegn på dette at det må anses sannsynliggjort.

Saksøkerne er enige med saksøkte i at kravet til sannsynliggjøring innebærer at dette alternativet må framstå som mer sannsynlig enn de andre tenkelige alternativer til sammen. Vurderingen av sannsynlighet må imidlertid skje ut fra en totalvurdering av det man vet om årsaken, herunder mangel på spor etter bjørn. Man kan derimot ikke utelukke bjørn som årsak bare fordi visse tegn mangler.

Om sannsynlighetskravet vises ellers til Rt 1992 s. 64, særlig s. 70, og til Inderøy herredsretts dom 16. juni 1993.

Saken gjelder 20 dyr som er funnet døde over et ganske stort område. Det foreligger åpenbart en spesiell situasjon som krever en spesiell forklaring. De tenkelige alternative årsaker til dødsfallene er for det første rovdyr, d.v.s. bjørn, for det andre en kjent sykdom, for det tredje en ukjent sykdom og for det fjerde en syk person. Om de ulike alternativer anfører saksøkerne:

Rovdyrskade ved bjørn

Det foreligger positive opplysninger om at det har vært bjørn i området Hølonda - Flå -Selbu i det aktuelle tidsrom. Det er gjort ulike observasjoner. Man må i alle fall kunne legge til grunn synsobservasjonene, som det er ganske mange av.

Det er videre registrert skremte dyr i flere tilfelle. Årsaken til dette kan selvsagt være noe annet enn bjørn, men vi vet at husdyr blir skremt av bjørn. Registreringene var også uvanlige i forhold til tidligere år og har intet med noen av de andre årsaksalternativene å gjøre. De må også ses i sammenheng med synsobservasjonene.

Et tredje karakteristisk trekk er at dyr har blitt jagd ut over skrenter. Dette er et typisk tegn på rovdyr, herunder bjørn. Sluppåsen i Melhus er illustrerende for dette. Det ble funnet en død kvige med en kalv på toppen av åsen, mens tre andre har løpt utfor lia samtidig, hvorav to ble funnet døde nedenfor. Terrenget er slik at ingen dyr ville ha gått frivillig utfor. Et sykt dyr med balanseproblemer på grunn av forgiftning eller annen sykdom, ville ikke ha klart å komme ned på beina, noe de aktuelle dyrene gjorde. Det er dessuten usannsynlig at 3 syke dyr skulle ta veien utfor samtidig. Det kan derfor umulig være noe annet enn rovdyr som har vært på ferde.

Ku 16 løp utfor en vegskjæring. Dyrene vil instinktivt holde seg unna slike steder, og det var

ingen beiteattraksjoner på toppen av skjæringen.

Situasjonen i Kariholet ligner Sluppåsen. To dyr har tatt seg ned skråningen, hvorav ett døde. Saksøkerne bestrider vitnet Wabakkens påstand om at dyret har rullet ned. Sporene viste at kua har kommet ned på beina. Den andre kua kom også ned i live, men var vill og ustyrilig i tiden etterpå.

Også i Ratåsen var forholdene slik at ingen ku ville løpe ned frivillig.

Det er etter saksøkernes mening ingen alternative muligheter som kan forklare disse hendelsesforløpene.

For det fjerde foreligger det klare funn på de døde dyrene. De hadde slagskader på nakken og skuldrene, flenger og sprengeskader. Tegnene på ytre vold var klare. Skadene var forenlige med slag og følger av utjaging.

Det avvises at skadene kan være selvpåførte. Det må i tilfelle være sykdom som har lagt dyrene ned, men dette er ikke påvist. Det er dessuten registrert skader på ulike steder på dyrene, uavhengig av liggestilling.

Etter saksøkernes mening kan ikke alle skadene være postmortelle. Det er blant annet funnet blødninger med friske røde farger på toppen av dyra. Slike skader er påvist på steder som er typiske etter angrep av bjørn, f.eks. nakke, skuldre og hals. Dessuten går skader på ulike deler av halen igjen. Dette er ikke noe typisk tegn på bjørn, men det er ingen annen mulighet for at slike skader går igjen, enn at rovdyr har vært på ferde.

For det femte anføres at det er funnet noen kloremarker, bittmerker og flenger som kan settes i samband med bjørneangrep. Man kan spørre seg hvorfor det ikke er funnet slike merker på flere dyr. Også bjørner er imidlertid individualister og kan angripe på ulike måter til ulike tider. De kan derfor også drepe bare med rene slag.

For det sjette mener saksøkerne at det er konstatert fotspor av bjørn ved et av kadavrene, nemlig ku 14. Sporet ble påvist av Mysterud og kan ikke avvises, selv om andre eksperter som

var på stedet senere ikke kunne bekrefte funnet.

For det sjuende må det legges vekt på skaden på bjellereima fra ku 3. Kripes har påvist at skaden ikke kan være gjort med håndmakt, men at den er forenlig med bjørnebitt. Det vises også til Mysteruds teori om at bjørnen kan ha prøvd å dra kua løs, f.eks. for å fjerne bjella som laget bråk.

Alle disse tegnene til sammen viser et mønster som peker i retning av bjørn.

Det erkjennes at noen spor mangler, og at dette er uvanlig når bjørn har vært på ferde. Det gjelder fotspor, hår, ekskrementer og knokkelskader. Noe av dette har imidlertid en naturlig forklaring.

Det gikk lang tid før dyrene ble funnet, og vær og vind kan ha fjernet hår og andre spor. Terrenget var mange steder slik at bjørnen ikke setter klare spor. Mange steder har man ikke letet så nøye etter hår og ekskrementer. Dette hadde delvis å gjøre med at folk fra Direktoratet for Naturforvaltning ga uttrykk for at man allerede hadde svart da ku 14 ble funnet. Endelig er det trolig slik at bjørnen bare har vært innom områdene og dratt derfra igjen.

Mangelen på knokkelskader og bittskader må ses i sammenheng med halebittene, som tyder på det bjørnen ikke har fulgt et vanlig mønster. Bjørner kan ikke plasseres i A 4-format og ingen bjørn har lest viltforskernes rapporter. I den forbindelse kan man ikke se bort fra Mysteruds feromon-teori. Det var trolig få binner i området, og en hannbjørn kan ha følt tiltrekning til kviger og gitt uttrykk for seksuell aggresjon. Denne teorien forklarer også de påviste skadene.

Samlet sett må det klart anses sannsynliggjort at skadene er gjort av bjørn.

Syk person

Teorien om at en syk person har vært på ferde, ble lansert av Eivind Røskaft. Han har imidlertid selv karakterisert det nærmest som en spøk. Det foreligger uansett ingen holdepunkter for en slik teori, så denne kan ses helt bort fra.

Ukjent sykdom

Man kan selvsagt ikke utelukke at dyrene har vært rammet av en ukjent sykdom, men det foreligger etter saksøkernes mening ingen indikasjoner på at dette er tilfelle. Teorien kan da ikke ha sannsynlighet for seg.

Kjent sykdom

Det er denne muligheten som reelt må avveies mot muligheten for bjørn.

Det sakkyndige vitnet Bratberg har forklart at en ren kadaverundersøkelse ikke kan gi sikkert grunnlag for konklusjon i den ene eller annen retning. Han har imidlertid akseptert Fjølstads konklusjon vedrørende ku 6, men denne passer nettopp inn i det mønsteret som veterinær Hanem har funnet.

I tillegg har veterinær Hanem basert seg på en totalvurdering som foruten kadaverundersøkelser bygger på liggstillinger, kramper o.l., dyrenes hold, sykdomsbildet i Selbu og hos den enkelte dyreeier, utelukkelse av blyforgiftning og BVD. Dette har ledet til en konklusjon om sikkert eller sannsynlig traume. Hanem har også utelukket kjent sykdom.

Etter saksøkernes mening må Hanems konklusjoner legges til grunn, slik at man kan se bort fra kjent sykdom som årsak.

Subsidiært anføres at dersom Hanem har gått for langt i sine konklusjoner, er i alle fall kjent sykdom ikke sannsynliggjort.

Det vises for øvrig til Inderøy herredsretts dom 16.06.93, der det ble gitt erstatning til tross for at holdepunktene var vesentlig færre enn i vår sak.

Konklusjon

Etter saksøkernes mening har forvaltningsorganene tatt feil. Det skyldes flere grunner, herunder en spesiell saksgang. Det vises bl.a. til de klare uttalelser fra Persen og Scheie da ku 14 ble funnet og den retrett disse gjorde da Elgmork og Wabakken kom på banen. De to sistnevnte trakk sine konklusjoner før de visste konklusjonene fra veterinærapparatene. Fylkesmannen bygde på dette og ga uttalelse til Direktoratet for Naturforvaltning. Den

endelige vurdering derfra kom så før Mysterud hadde lagt fram sin rapport. Slik saksgangen ble, har det derfor ikke vært noen reell klageprøving.

Bevisførselen for retten viser for øvrig at synspunktene blant viltforskerne ikke er så entydige som saksøkte hevder.

Saksøkerne mener etter dette at rovdyrskade må anses mer sannsynlig enn alle de andre årsakene. Det foreligger spor på eller omkring alle dyr som medvirker til slik sannsynlighet.

Om saksomkostningene er det kommet til enighet vedrørende de 4 som saken heves for. Dersom retten for øvrig bare gir delvis medhold, må det foretas en skjønnsmessig vurdering av omkostningsspørsmålet.

Saksøkerne har lagt ned slik påstand:

1. Staten v/Miljøverndepartementet tilpliktet å gi erstatning til Jon Buklev for 1 okse, Ole Bjørseth for 3 kviger, Grim Sandvik for 1 ku, Einar Hagen for 4 kviger, Odd og Jarle Fuglem for 1 ku, Olav P. Fuglem for 1 ku, Arne Sesseng for 4 kviger, Ola Balstad for 1 ku, Per M. Moen for 3 kviger og Kåre Berghaug for 1 ku.
2. Staten v/Miljøverndepartementet tilpliktet å erstatte saksøkerne sakens omkostninger.
3. Saken heves uten tilkjenning av saksomkostninger for saksøkerne Leif K. Engen, Odd Grøtte, Agnar Reinås og Per Aune.

Saksøkte, Staten v/Miljøverndepartementet har i det vesentlige gjort gjeldende:

Kravet om erstatning må avgjøres ut fra en tolking av reglene om rovviltskader. Reglene er fastsatt av Miljøverndepartementet, og er ikke hjemlet i lov. Erstatningsutbetalingene beror derfor i realiteten på de årlige budsjettvedtak.

Beviskravet for erstatning er enten at det "bevises" eller gjøres sannsynlig at skaden er voldt av fredet rovvilt. Kravet om sannsynliggjøring tilhører de materielle reglene og må tolkes på vanlig måte. Etter vanlig tolking av slike vilkår kreves sannsynlighetsovervekt sett i forhold til alle andre mulige årsaker til sammen. Det vises i den forbindelse til Rt 1992 s. 64, særlig s. 70.

Etter saksøktens mening er bevisskravets innhold ikke helt klart formulert i den påberopte dommen fra Inderøy herredsrett.

Ved tolkingen er departementets retningslinjer relevante momenter. Disse tilsier et strengt skjønn.

Retten har full kompetanse til å prøve bevisskravet fullt ut, også i forhold til om det konkret er oppfylt. Det erkjennes således at forvaltningen ikke har noe fritt skjønn. Likevel bør domstolene være tilbakeholdne med å overprøve viltmyndighetenes kompetanse. Denne spesielle kompetanse tilsier tilbakeholdenhet med hensyn til å overprøve faktisk bevisvurdering. Det vises i den forbindelse til Rt 1975 s. 603.

Utgangspunktet for vurderingen må være at det kreves objektive og konstaterbare opplysninger som peker mot at bjørn er årsak. Det forunderlige i saken er fraværet av slike tegn. Det vises til de sakkyndige vitner som har bekreftet at bjørn er det rovdyret som gjerne etterlater flest tegn.

Det er imidlertid ikke funnet ekskrementer, til tross for at bjørnen etterlater mye av dette i bærtiden. Håranalysene er også negative. Den kritikk som er reist mot disse, bygger etter statens mening ikke på faglig grunnlag.

Videre er det ikke funnet sporavtrykk. Det sporet som ble påvist av Mysterud, er tilbakevist av andre eksperter. Marka var flere steder slik at det ville bli lite spor, men Mysteruds teori om halebitt tilsier at det lett ville bli satt spor under kampen.

På grunn av antallet døde dyr blir vekten av at spor mangler sterkere.

Skal sannsynlighetsvilkåret være oppfylt, må det derfor finnes andre faktiske opplysninger om at bjørn har vært på ferde. Men også slike opplysninger mangler. Det er f.eks. ikke påvist verken knokkelskader eller bittmerker. Den såkalte halebittteorien og seksualteorien står Mysterud helt alene om i fagmiljøet. Teoriene blir bare en unormal og spekulativ forklaring på manglende spor.

Saksøkte viser også til at flere forskere mener skaden på bjellereima på ku 3 ikke kan være voldt av bjørn. Kriminalpolitisenralens undersøkelser sier egentlig heller ikke noe om sannsynligheten for at bjørn har forårsaket skadene på reima. Det er for øvrig påfallende at det ikke er funnet andre spor etter bjørnen dersom den har forsøkt å dra løs kua.

Funnet av en knekt bjørk er avvist av flere forskere.

Det bestrides ikke at bjørn kan være årsak til at flere dyr har tatt veien utfor stupbratte lier, men vi mangler det avgjørende bindeleddet som bekrefter dette.

At det er observert skremte dyr, kan også være tegn på bjørn, men blir i seg selv for spinkelt til å trekke konklusjon av. Dessuten er tilstedeværelse av bjørn ikke nok til å gjøre den til årsak til storfedødsfall.

Konkret mener saksøkte at det på toppen av Sluppåsen ikke er funnet tegn i naturen som gir støtte for at det har foregått en kamp. Materialet er samlet for spinkelt til å konkludere med bjørnedrap. Man kan ikke henføre alle uforklarlige dødsfall til bjørnedrap.

Når det gjelder veterinær-rapportene, mener saksøkte at overveterinær Bratbergs forklaring viser at veterinær Hanem har trukket forhastede konklusjoner. Å skille mellom premortelle og postmortelle skader er vanskelig selv på ferske kadavre, og spesielt vanskelig på kadaverose dyr som i denne saken. I samsvar med Bratbergs forklaring mener saksøkte at veterinærundersøkelsene ikke gir grunnlag for å ekskludere forgiftning eller andre sykdommer som årsak.

Saksøkte bestrider at viltmyndighetene har låst seg i en oppfatning. Derimot er man åpen for flere muligheter, men skade voldt av bjørn framstår ikke som mer sannsynlig enn andre årsaker. Man leter for så vidt i blinde. Beviskravet er derfor ikke oppfylt, og staten må frifinnes.

Subsidiært anføres at dersom saksøkerne gis medhold, må vedtakene oppheves. Det beror i prinsippet på forvaltningens skjønn om erstatning skal gis dersom vilkårene er til stede. Dessuten må de andre vilkår for erstatning enn sannsynlighetskravet også foreligge.

Saksøkte aksepterer at saken heves i forhold til de 4 som har frafalt saken, og at dette skjer uten tilkjennelse av saksomkostninger.

Saksøkte har lagt ned slik påstand:

Saksøkte frifinnes og tilkjennes saksomkostninger.

Retten bemerker:

Regler om erstatning for skader på husdyr voldt av fredet rovvilt er gitt 8. mars 1993 av Miljøverndepartementet. Reglene erstatter forskrift 9. februar 1977. De nye reglene er ikke gitt med hjemmel i lov. Dette er da heller ikke nødvendig i forhold til legalitetsprinsippet, da reglene kun tilsier rettigheter for husdyreierne.

Reglenes pkt. II a) lyder:

"Det skal ytes erstatning til skadelidte når det er ført bevis for, eller sannsynliggjort, at skaden er voldt av bjørn, jerv, ulv gaupe eller kongeørn."

Det spørsmål som foreligger for retten, er om saksøkerne har sannsynliggjort at skaden er voldt av bjørn. Dette er et rent rettsanvendelsesspørsmål som retten har full kompetanse til å prøve. Dette er det for øvrig enighet om mellom partene.

Det kan, som saksøkte har anført, gis gode grunner for at domstolene er varsomme med å tilside sette fagmyndighetenes konkrete vurderinger på områder hvor det kreves spesiell fagkunnskap. Det ligger likevel til domstolenes oppgave å foreta slik prøving. Dessuten er det ikke uten videre tale om en overprøving av fagkunnskapen. De aktuelle reglene forutsetter en vurdering av alle momenter som kan bidra til å styrke eller svekke sannsynligheten av et bestemt årsaksforhold. Dette innbefatter momenter fra ulike fagfelter, såvel som momenter bygget på alminnelige observasjoner og vurderinger.

Partene er ikke uenige om det rettslige innhold i sannsynlighetskravet, og retten slutter seg til det partene har anført. Det legges derfor til grunn at det kreves en overveiende sannsynlighet for at skaden er voldt av rovvilt framfor alle andre mulige årsaker tilsammen.

I departementets retningslinjer til reglene er det som kriterium for dokumentert rovviltskade nevnt at det på grunnlag av kadaverrester, sportegn m.m. med sikkerhet kan sies at dyret er drept av en bestemt rovviltart. Det er også vist til at analyse av bitt, spismønster, byttedyrrånder, spor og sportegn, tidspunkt m.v. kan bidra til å dokumentere årsaken.

Disse vilkår foreligger åpenbart ikke i denne saken, men retningslinjene forutsetter nettopp at erstatning også kan ytes hvor tegnene ikke er så klare. Det blir understreket at tilstedeværelse av rovdyr i et område ikke er nok i seg selv til å sannsynliggjøre rovdyrskade. Men det framgår også at en samlet vurdering av opplysninger om tapenes størrelse, når og hvor tapene skjer, hvilke dyr som rammes, dokumentert rovviltforekomst og dokumenterte spor og tegn etter rovvilt i området kan være nok til å sannsynliggjøre tap.

Ved vurderingen må man ha for øye både de positive tegn som taler i retning av en bestemt årsak, og mangelen på slike tegn. Dette gjelder både i forhold til bjørnedrap og mulige andre skadeårsaker.

De klare og sikre sportegn etter bjørn mangler i denne saken. Det gjelder hår, ekskrementer, og fotspor. Det er også gjennomgående mangel på klore- og bittmerker og knokkelskader, selv om dette er påvist med en viss sannsynlighet på noen få av dyrene. Retten er enig med saksøkte i at denne mangelen på tegn er påfallende, særlig sett i forhold til antall dyr. Det sakkyndige vitnet Swensson har f.eks. referert en spansk undersøkelse av 77 husdyrkadavre. Der ble det funnet fotspor i 63 % av tilfellene og ekskrementer i 61 % av tilfellene. Sjansen for at slike spor ikke finnes i det hele tatt, skulle derfor statistisk være liten når det er tale om 20 dyr.

Flere forhold kan imidlertid bidra til å forklare mangel på tegn, selv om bjørn har vært til stede. Ganske mange av dyrene ble funnet nokså lang tid etter at de var døde, og vær og vind kan ha ødelagt spor. Terrenget ga mange steder små muligheter for å finne fotspor. Videre var bjørnedrap i flere av tilfellene ikke i utgangspunktet ansett som mulig årsak. Letingen etter spor har vært preget av dette. Endelig nevnes at noen av dyrene er funnet etter å ha løpt utfor lier og stup og har dødd av skader i den forbindelse, eventuelt etter sprenging. Disse behøver derfor ikke å ha vært i fysisk kontakt med en eventuell bjørn. Disse forholdene gir ingen samlet forklaring på manglende sportegn, men gjør at det ikke kan trekkes noen entydig slutning av det statistiske antall dyr og antall tegn.

Når det gjelder veterinærmedisinske tegn isolert sett, er verdien i noen tilfelle begrenset på grunn av den lange tid som gikk før kadavrene ble funnet. Det er også ganske åpenbart at en god del av skadene er selvpåførte, f.eks. ved sammenstøt med trær, fall o.l. Dessuten er det alltid vanskeligheter med å vurdere om en skade er inntrådt før eller etter døden. Retten kan likevel ikke se at det er grunnlag for å avvise enhver verdi av funn ved obduksjon, slik det sakkyndige vitnet Bratberg syntes å helle i retning av. Retten har merket seg at veterinær Hanem gjennom beitesesongen opparbeidet en betydelig erfaring med obduksjon også av dyr med andre dødsårsaker, og at hans funn på mange av dyrene ble bekreftet av representanten for forvaltningsmyndigheten, Jon Scheie.

Det virker videre noe inkonsekvent dersom man aksepterer konklusjonen på det dyret veterinær Fjølstad i ettertid fikk til obduksjon, og som knapt var av de ferskeste og klareste, mens man ikke aksepterer samme konklusjon på andre dyr med tilsvarende funn konstatert av Hanem og Scheie.

Retten legger til grunn, at på tross av den usikkerhet som foreligger, er det med rimelig sannsynlighet konstatert traumer på en god del av dyrene, og at disse traumene er forenlige med slag av bjørn. At dyr kan angripe og drepe med slag over nakken, er på det rene. Det er også påvist flenger i halsen o.l. på noen av dyrene, noe som også kan være forenlig med en angrepsmåte bjørnen bruker.

At noen av dyrene er diagnostisert som sprengt, er spesielt interessant i sammenheng med observasjonene av funnsted og dyrenes bevegelser for dødsleiet. Ku 14, 16, 17, 52, 53 og 54 er alle funnet under bratte lier som tildels har karakter av stup. Sporene tyder på at de er skremt utfor og har kommet i stor fart mot stedet hvor de ble liggende. Retten legger til grunn at dette er et forholdsvis typisk handlemonster når storfe blir skremt av bjørn eller annet rovdyr. Også for andre dyr er det klare tegn til at de har rømt unna en fare, f.eks. ku 3, 4 og 6. I Sluppåsen var det for øvrig påfallende tegn på at dyrene hadde tråkket rundt på et smalt og litt slakkere parti og prøvd å komme seg opp igjen. Deretter hadde to av dyrene valgt en nærmest loddrett rute nedover lia. Det er vanskelig å forklare dette med annet enn at dyrene har vært skremt av noe som hadde fulgt etter dem.

Retten legger videre til grunn som ubestridt at det foreligger flere observasjoner av bjørn i

området Selbu, Melhus, Hølonda i den aktuelle perioden. Det er dessuten gitt forklaringer, dels direkte for retten, om skremte dyr i nærheten av funnsteder for døde dyr og i det tidsrom de kan ha blitt drept.

Retten finner ikke grunn til å ta nærmere stilling til Mysteruds teori om halebitt og om seksuell tiltrekning som årsak til bjørneangrep. Endel av haleskadene kan trolig forklares som postmortelle, og den seksuelle tiltrekningen er ikke nødvendig som forklaring på at bjørn har vært på ferde. Ved noen kadavre er det funnet tegn på avspising, men ellers kan bjørnen ha ulike motiver for angrep.

Retten finner heller ikke skadene på bjellereima på ku 3 avgjørende. Etter rettens mening er det mulig at skadene har vært gjort av bjørn, og det er ikke gitt noen god alternativ forklaring på dem. Men ut over det er det vanskelig å trekke sikre konklusjoner.

Ettersom det er tale om et overvektskrav, er det viktig å se på de alternative skadeårsakene.

Retten mener at det ikke er gitt noe holdepunkt for at skadene er voldt av mennesker. Det foreligger heller ingen konkrete holdepunkter for at andre dyr enn fredet rovvilt f.eks. har jaget dyr utfor de aktuelle liene.

De sentrale alternative teorier er kjent eller ukjent sykdom. På dette punkt gir imidlertid veterinær Hanems rapporter gode holdepunkter. Han påviste selv forgiftning på en rekke dyr samme sommer. De dyrene denne saken gjelder, skilte seg klart fra disse på flere måter. Det gjaldt dyrenes hold, liggestilling og opptreden forut for dødsfallet. Også dyrecierne har bekreftet at de forgiftede dyrene var i dårlig hold, og at de holdt seg rolige og tydelig hadde lagt seg til ro der de ble funnet døde. Det er heller ikke funnet tilsvarende tegn til traume på de forgiftede dyrene.

Videre har Hanem ut fra sitt kjennskap til besetningene i Selbu og konkrete prøver kunnet utelukke andre typer forgiftning enn rome samt aktuelle sykdommer. F.eks er ku 5 og 16 kontrollert negativt på forgiftning av tungmetaller, og dette er heller ikke påvist på andre dyr enn de saken gjelder. Dessuten er sjansen for forgiftning f.eks. av bly over et så stort område liten. Hanem har også utelukket sykdommer som BVD ut fra sitt konkrete kjennskap til dyrene

og besetningene. Selv om det finnes statistiske usikkerheter, taler dette materialet etter rettens mening med overbevisning mot kjent sykdom/forgiftning som årsak.

Det som gjenstår som alternativ, er en ukjent sykdom, gjerne med påvirkning av sentralnervesystemet. Dette skulle i tilfelle forklare at dyr har løpt utfor skrenter o.l. Etter rettens mening gir denne teorien en lite rimelig forklaring på de funn som er gjort. At den statiske mulighet for en slik sykdom er forholdsvis liten, er en sak. Det er i tilfelle også påfallende at den ikke skulle opptre i ettertid. Men det er i tillegg påvist at dyrene stort sett har klart å holde seg på beina ned til dels svært bratte lier. Dessuten er det i tilfelle vanskelig å forklare at flere dyr samtidig har forvillet seg utfor, slik tilfelle var i Kariholet og Sluppåsen. I begge tilfelle kom ett dyr til rette, og det foreligger ikke opplysninger om sykdom hos disse.

Retten har kommet til at det ikke finnes nevneverdig sannsynlighet for noen av de alternative teorier for skadeårsak, og at det heller ikke er sannsynlig at en kombinasjon av disse kan være forklaringen. Det er en god del som taler mot bjørnedrap, men også en rekke momenter som sett i sammenheng gjør dette sannsynlig. Disse momenter får større relativ vekt enn vanlig når det som her foreligger så mange konkrete holdepunkter som taler mot de alternative årsaksmulighetene.

Retten konkluderer derfor med at det er overveiende sannsynlig at et stort antall av skadene er voldt av bjørn. Det er likevel nødvendig med en vurdering av de enkelte tilfelle, da man for noen dyr har svært få holdepunkter for bjørn som årsak.

For ku nr 3, 4, 6, 14, 16, 17, 52 og 53 foreligger det klare tegn på at de har vært jagd, til dels utfor bratte lier og skrenter. Funn på dyrene og i nærheten bygger for en del opp under at bjørn har vært på ferde. Aktuelle alternative årsaker er delvis undersøkt og utelukket. Her må vilkårene være til stede.

Ku 54 kan ses i sammenheng med ku 52 og 53. Hendelsesforløpet for disse og enkelte andre funn på og ved dyret må være tilstrekkelig til å sannsynliggjøre bjørn som årsak.

Ut fra funn på dyret, funnsted, liggestilling o.l. har retten kommet til samme konklusjon for ku 1, 2, 5, 15 og 59.

Ku 8, 9, 10, 11, 12 og 13 ble funnet lang tid etter og var til dels svært kadaverøse. Det var påfallende at fire dyr ble funnet svært nær hverandre, og liggestillingene lignet noe på enkelt av de andre dyrene som er nevnt. Likevel finner retten at det foreligger for få holdepunkter til å sannsynliggjøre bjørn som årsak til disse dødsfallene.

Saksøkerne må etter dette få medhold, bortsett fra Einar Hagen og Per M. Moen. For Hagens del gis likevel medhold for ett dyr.

Etter rettens mening er det grunnlag for å ilegge erstatningsplikt og ikke bare oppheve vedtakene. Reglene om erstatning for rovviltskade er i prinsippet en forskrift som er bestemmende for private personers rettigheter. Etter bevisførselen er det ingen tvil om at de øvrige vilkår for erstatning ut over sannsynlighetsvilkåret er til stede.

Sett i forhold til saksøkerne samlet er saken dels vunnet, dels tapt. Saksøkerne har reist saken som et fellesskap, og saksomkostninger ilegges derfor ikke, jf. tvml. § 174 første ledd. Det bemerkes likevel at selv om man ser de enkelte saksøkere hver for seg, må tvml. § 172 annet ledd lede til at saksomkostninger ikke idømmes. Saken har reist et prinsipielt og tvilsomt tolkingsspørsmål som partene hadde grunn til å få prøvd for retten.

DOMSSLUTNING:

1. Staten v/Miljøverndepartementet pålegges å yte erstatning for skade voldt av fredet rovvilt til Jon Buklev for 1 okse, Ole Bjørseth for 3 kviger, Grim Sandvik for 1 ku, Einar Hagen for 1 kvige, Odd og Jarle Fuglem for 1 ku, Olav P. Fuglem for 1 ku, Arne Sesseng for 4 kviger, Ola Balstad for 1 ku og Kåre Berghaug for 1 ku.
2. Staten v/Miljøverndepartementet frifinnes for øvrig.
3. Saksomkostninger idømmes ikke.

Det ble deretter avsagt slik

K J E N N E L S E :

Forut for hovedforhandlingen har saksøkerne Leif K. Engen, Odd Grøtte, Agnar Reinås og Per Aune frafalt søksmålet. Saken er derfor begjært hevet for disses vedkommende. Det er enighet mellom partene om at heving kan skje uten tilkjenning av saksomkostninger. Retten tar begjæringen til følge.

S L U T N I N G :

Saken heves i forhold til saksøkerne Leif K. Engen, Odd Grøtte, Agnar Reinås og Per Aune.

Retten hevet

John Egil Bergem
John Egil Bergem

Rett kopi

Turid Tangen
Turid Tangen

NORDISK JÄGERKONGRESS UTTALANDE ANGÅENDE DE FYRA STORA
ROVDJUREN I FENOSKANDIA

Nordisk Jägerkongress, samlad i Stockholm 95.05.20, har diskuterat frågan om de stora rovdjuren - björn, lo, varg och järv - i Fenoskandia.

Kongressen konstaterar att målsättningen skall vara livskraftiga stammar med en sådan utbredning och numerär att arternas långsiktiga överlevnad kan garanteras.

Finland, Norge och Sverige kan samtliga hålla bestånd av de stora rovdjuren. Kongressen finner emellertid att det varken är möjligt eller lämpligt att de ifrågavarande viltarterna förekommer i samtliga landsdelar.

När det grundläggande målet nåtts, för områden stora nog att utgöra förvaltningsenheter för en eller flera av de aktuella viltarterna, skall de - enligt Nordisk Jägerkongress bestämda mening - beskattas genom jakt.

Stammarnas storlek skall anpassas till biologiskt lämpliga nivåer med beaktande av lokalbefolkningens, de areella näringarnas och jägarnas intressen.

Kongressen konstaterar en glädjande ökning av stammarna av i första hand björn, lo och varg. Väletablerade beskattningsbara bestånd

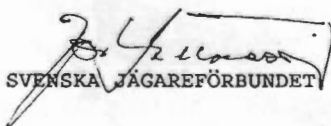
av björn finns i Finland och Sverige,
av lo finns i samtliga tre länder
av varg finns i Finland och
av järv finns i Norge.

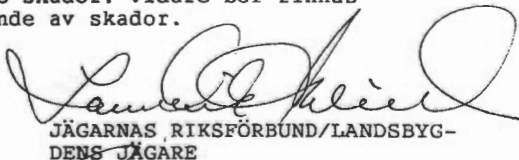
För att nå en för respektive land lämplig etablering och god förvaltning bör samverkan ske mellan Finland, Norge och Sverige.

Den jaktliga beskattningen skall avse det biologiska överskott som i enlighet med den nordiska jakttraditionen och principerna om långsiktigt nyttjande (WISE USE) kan tas ut av livskraftiga viltstammar.

Medgiven beskattning skall vara antalsreglerad.

Med hänsyn till de problem som förekomsten av stora rovdjur alltid förorsakar bl a de areella näringarna, bör väl definierade ersättningssystem finnas, vilka skall ge full ersättning för förorsakade skador. Vidare bör finnas stödformer till förebyggande av skador.

SVENSKA JÄGAREFÖRBUNDET

JÄGARNAS RIKSFÖRBUND/LANDSBYG-
DENS JÄGARE

NORGES JEGER- OG FISKERFORBUND

NY BOK:

Fra Landbruksforlaget kom det på vårparten ut en bok av naturforvalteren, journalisten og frilandsskribenten *Helge Hagen*, under tittelen "*Farmors ryper*" - og med undertittelen "*gjort og utgjort på jakt og fiske*".

For mange av VR's lesere virker kanskje *det* lite spennende. Men da skal de vite at her serveres ikke historier om blodhungrige, trofe-skrytende allviteres meritter. For den som har fusket litt med slike sysler gjennom et helt liv, var det en vederkvegelse å lese en bok hvor man kjenner seg igjen gjennom kun de lune, dagligdagse pussigheter som skjer utenfor fire vegger og asfaltens begrensninger. Som forfatteren selv sier det i innledningen: "*I Farmors ryper finnes ingen rekorder, bare småfisk - og mest smått vilt også. ----- Derfor er det mitt håp at Farmors ryper, med den oppklarende undertittelen Gjort og utgjort på jakt og fiske, vil glede noen. Hvert minste, udramatiske sanseoptak, naturinntrykk og hendelse har i alle fall til syvende og sist gledet meg. Men mest gleder jeg meg over alt det som er ugjort der ute*". Selv kunne jeg gjerne ha tilføyd i parentes: - hjemturen, når sekken var lett å bære. Og forresten er det ikke bare fiske- og jakturer som er beskrevet. Dermed tror jeg at de fleste av VR's lesere er brakt på bølgelengde med Helge Hagen, selv om boken bare i ett eneste kapittel med overskriften "Mystikk", streifer innom store og mystifiserte rovdyr.

En viktig årsak til at jeg vil gjøre VR's lesere oppmerksom på boken, er at den er illustrert med *tyve* tegninger av en kjent strek, - nemlig *Hilde Aaseth's!*

En nærmere presentasjon av henne er overflødig, men la meg allikevel nevne hennes treffsikkerhet i billedlige skildringer av alt, fra skogens mystikk til fortvilelsens øyeblikk når tiuren plutselig er der mens jegeren har avtrede på naturens vegne. Jo, - man kjenner seg igjen. Mere vil jeg ikke si!

Paul Granberg

Helge Hagen:
"Farmors ryper"
Landbruksforlaget 1995.

DRAPET PÅ "CHARGER"-

OM KRYPSKYTTERI, ETTERFORSKNING OG STRAFF

Av Hans-Jørgen Wallin Weihe.

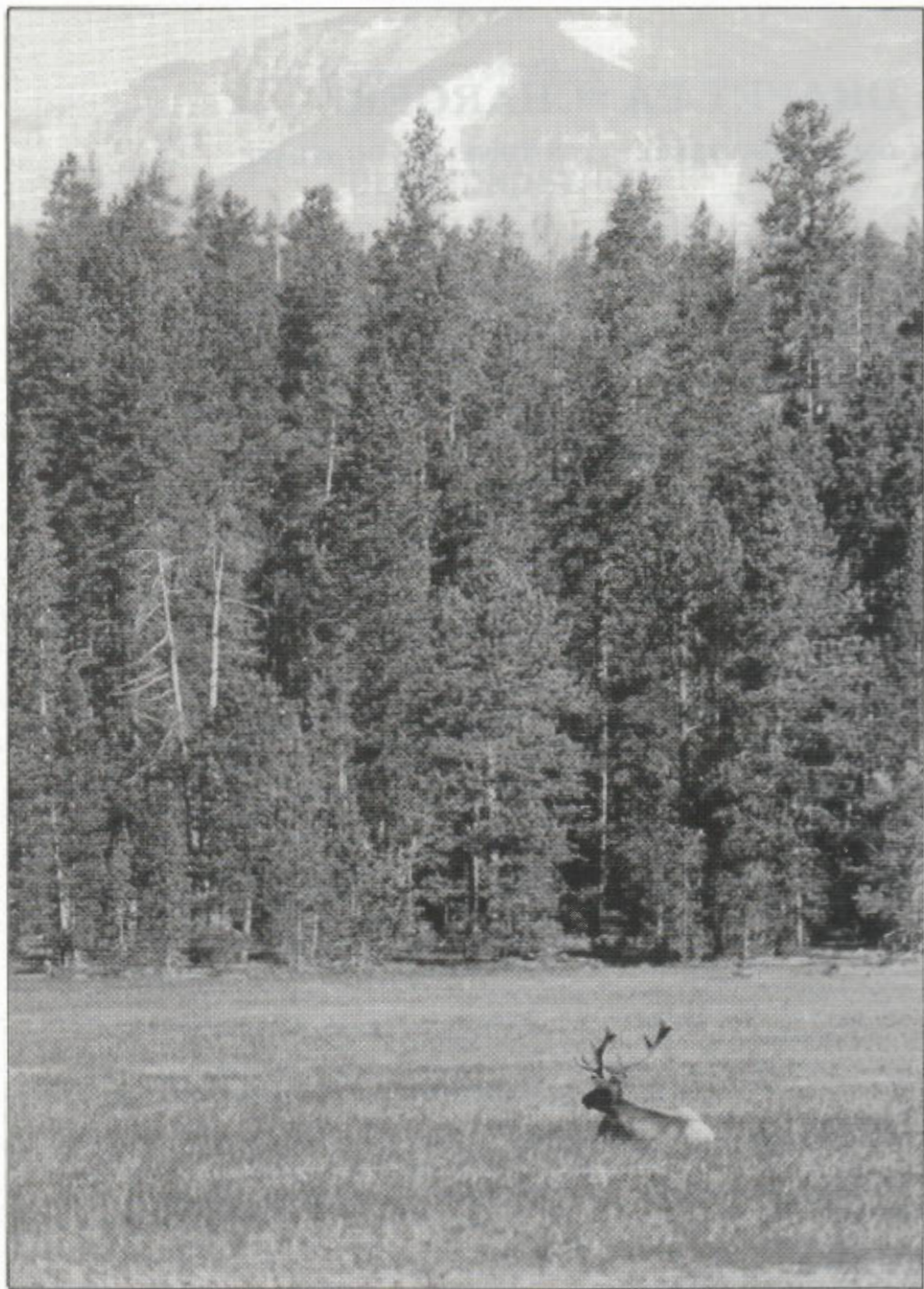
I september 1993 ble en av Yellowstone Nasjonalparks mest kjente innbyggere drept. Krypskyttere skjøt og drepte den største og mest kjente av hjortene (elk - Cervus elaphus) i parken. "Charger" som den ble kalt var kjent for sitt enorme gevir og dette ble også dens bane. Fra starten av var det klart at den hadde blitt offer for en trofejeger. Kun geviret var tatt og hele skrotten lå igjen. Drapet på "Charger" vakte en voldsom reaksjon. Dersom et slikt dyr kunne bli skutt inne i nasjonalparken, var intet sikkert. Alt ble satt inn på å løse mordgåten.

For di forbrytelsen hadde skjedd i en nasjonalpark som er regulert under føderal lovgivning, fikk FBI saken. Til å begynne med ble det brukt vanlige politimetoder med avhør av lange rekker med personer som hadde vært i parken i det aktuelle tidsrommet. Ikke noe av dette gav resultater. Samtidig ble fotografier av Charger med gevir sendt ut til preparanter i hele USA. En preparant i Salt Lake City mente å kjenne igjen geviret som oppdragsgiveren hevdet å ha fått tak ved lovlig jakt.

For di politiet hadde sikret restene av Charger på samme måten som ville ha skjedd ved et drap på et menneske, ble det besluttet å bruke DNA analyse. Ekspertene ved National Fish and Wildlife Forensic Laboratory analyserte vevsprøver både fra geviret og fra restene av Charger, og disse matchet. Stilt overfor vantette bevis tilsto drapsmannen, Chad Beus - en entreprenør fra Wyoming. Han godtok en bot på 30.075 dollar og venter nå på en dom som vil gi han rundt et halvt års fengsel i tillegg.

I USA regnes denne saken som et gjennombrudd i kampen mot ulovlig jakt. En kjøttbit i en fryser, en fjær av en fugl er alt som skal til for å identifisere en art. Hvis rester finnes på en slakteplass, i en bil etc. kan det utstoppede dyret spores tilbake til det. Ikke minst har dette fått betydning for tollvesenet, som sliter med å kunne bevise om pels og fjær tilhører truede dyrearter. Slikt importeres i stort omfang blandt annet til fluebinding, og flere av de ettertraktede råvarene kan komme fra truede dyrearter. Et annet eksempel er i forhold til elfenben. Det omsettes en hel del av dette "lovlig" fordi det hevdes å komme fra mammut-skjelletter i Sibir, og støttenner fra ikke fredede dyr som villsvin. Russerne hevder blandt annet at de har funnet tilsvarende 97 jernbanevogn-laster med mammut-elfenben. Det er liten tvil om at en god del av dette stammer fra støttenner fra hvalross.

Hittil har laboratoriet til US Fish and Wildlife samlet over 300.000 vevsprøver og beslag av ulike typer vilt/viltrester. Arbeidet med DNA analyser fra dyr er langt mere omfattende enn i forhold til mennesker, simpelthen fordi det finnes så mange ulike dyrearter. Den informasjonsbanken som bygges opp, vil kunne få betydning for en rekke land. Hvem vet hva resultatet av rettsaker i Norge hadde blitt dersom vi hadde vært i stand til å bruke samme teknologi?

*Elk, fotografert i Yellowstone Nationalpark - sikkert en slektning av "Charger"!
(foto: P. Granberg)*

Nordmarka nord for Oslo. Dessuten vil det komme i tillegg til de allerede 14 etablerte skyte- og øvelsesfelter vi i dag har på Østlandet, hvor det største befinner seg på Hjerokinn bare 20 mil fra Rena.

Regionfelt Østlandet, Program for konsekvensutredning, ble godkjent av Miljøverndepartementet og Forsvarsdepartementet 4. mars i fjor. Aldri før har staten drevet et så omfattende utredningsarbeid. Arbeidet startet i høst, og vil koste rundt 20 millioner kroner over en tre-årsperiode. Her skal et område på 1 500 000 dekar, som ligger innenfor kommunene Elverum, Rendalen, Trysil og Åmot, utredes. Forsvaret mener at et Regionfelt Østlandet må utgjøre minimum 600 000 dekar.

Særlige kommuner i det berørte området er gjort sterkt imot etablering. De hadde håpet at hele utredningsarbeidet ville være et grundig forskningsarbeid av stor vitenskapelig verdi. Da ville samfunnet ha nytte av resultatene, selv om det ikke blir noe av det planlagte skyte- og øvelsesfeltet. Men Forsvaret har sagt klart ifra: Dette blir ikke noe forskningsprosjekt - kun en utredning for å fatte beslutninger og valg mellom alternativer.

Og toppen av det hele: I motsetning til alle andre alternativer som skal utredes av upartiske og nøytrale offentlige institusjoner, vil det såkalte «Null alternativet» (ingen etablering) utredes kun av Forsvaret!

Behovet for regionfelt vil også bare bli utredet av Forsvaret. Dette betyr at de nåværende sivile brukerne ikke kan bruke statens midler til utredning av sine interesser. Dette er viktig for lokalbefolkningen, fordi både Trysil og Rena sentrum ligger innenfor en sikkerhetsavstand på tre mil.

Det kan virke som om Forsvaret kvier seg for en sivil innblanding i denne saken - ut fra økonomiske forhold. Tidligere har nemlig Forsvarsdepartementet avslått de involverte kommuners krav om utredning av erstatningsmuligheter i henhold til Fostervoll-utvalgets hovedrapport av 15. desember 1987, hvor det ble fastslått kompensasjon i regionfelt-saker. I tilfelle etablering i denne konkrete saken vil landet stå overfor den største erstatningssak i norgeshistorien!

I forbindelse med anpingen av Naturvernåret 1995 varslet Forsvaret at det ønsker å bruke 100 000 kroner til

forskning på biologisk mangfold på et skytefelt! Dette virker temmelig paradoksalt når Forsvaret samtidig bruker 20 millioner kroner på bare utredningsfasen av et nytt regionfelt på Østlandet uten behovsdebatt i Stortinget, og uten forutgående debatt overhodet.

Hvorfor ikke heller bruke noen av disse 20 millionene til et høyteknologisk simulatoranlegg på Rådsmoen, hvor øvelser foregår daglig, slik at ytterligere naturødeleggelse i området unngås?

Folkeaksjonen «Stopp Regionfelt Østlandet» (SRØ) har satt seg som mål å kjempe mot etablering av et nytt skyte- og øvelsesfelt på Østlandet. Vi mener at et nytt militært øvelsesfelt ikke er nødvendig for å ivareta Forsvarets oppgaver i dag. Derimot vil nesten urørt og unik østlandsnatur bli ødelagt for all ettertid og kulturverdier gå tapt.

Finnes det i dagens politiske klima, med nedrustning og nedbygging av de militære blokker, virkelig sikkerhetspolitiske og forsvarsmessige gode nok grunner for å gdelegge dette området, forsvarsminister Jørgen Kosmo?

Aftenposten Søndag 5. mars 1995

Nytt skyte- og øvingsfelt

Forsvarets bomskudd

Av Edward Warren, Stopp Regionfelt Østlandet

Forsøk på etablering av nytt militært skyte- og øvingsfelt på 600 000 dekar i ett av Østlandets største gjenværende villmarksområder, kan både føre til økologisk katastrofe og økonomisk ruin for såvel næringsliv som turistnæring i områdene Trysil, Elverum, Åmot og Rendalen. Innen utgangen av 1998 må Stortinget ta stilling til en sak som kan bli norgeshistoriens største erstatningssak. Har Forsvarsdepartementet og forsvarsminister Jørgen Kosmo tenkt nøye nok igjennom denne saken - også den sivile? For hva er det saken egentlig dreier seg om?

Et eventuelt nytt øvelsesfelt midt i Østlandsområdet blir det største som noensinne er etablert i Norge. Og for de aller fleste må det virke fullstendig uforståelig at Forsvaret trenger enda et skyte- og øvingsfelt i en tid med nedrustning og nedbygging av de militære blokker. Feltet på ca. 600 000 dekar representerer et areal tilsvarende hele

Vårslakt av bjørn på Kamcatkahalvøyen

Artikkelen er forfattet av en russer som ønsker å være anonym

Det finnes uskrevne regler for hvordan være en rederlig jeger. Der finnes en etikk som fordømmer unødvendig drap og som tar avstand fra lystmord på dyr. Det regnes for uhederlig å drepe om våren, jakt fra helikopter likeledes. Men her er det snakk om felling av bjørn når den først kommer ut av hiet om våren, mer sårbar enn selv kaninen i mars måned.

Kulturen på Kamchatka er fornedret. Åpenlys krypskyting var alltid forhindret ved at opinionen tok så sterkt avstand fra det, nå er det nærmest bifalt. Det er Kamchatkas innbyggere som har fornedret kulturen, jaktinspektørene og miljøvern byråkratene har fulgt i deres fotspor.

Langs elvebreddene i elver der laksen gyter og hvor bjørn fisker om høsten, er det oppstått en ny tradisjon: bjørneskrotter ligger og råtner langs elvebredden, bare galleblæren er fjernet. For bare tre/fire år siden var et slikt syn utenkelig. Nå forbauser det ingen. Det er penger i luften.

Bjørnhandel er *god business* i Kamchatka. Halvøyen var bokstavelig talt et paradys for ville dyr og en av verdens største bjørnestammer befant seg der; men det var 30-40 år siden.

A.Ostroumov, som studerte bjørnestammen i Kamchatka beregnet den til mellom 15.000 - 20.000 individer. Disse beregningene åpnet for stortilt jakt. Bjørnene ble jaktet på ikke så meget for sitt kjøtt og sin pels, men som souvenirer og som skryteobjekter. Mange jegere drepte regelmessig 10-12 bjørn hver hvert år.

Et statlig forvaltningsorgan, Det Regionale Jakt-direktoratet, gjorde et rent symbolsk forsøk på å innføre et regelverk for bjørnejakten. De utstedte lisenser, først gratis, men etter hvert for en mindre enn minimal sum. I grell kontrast til andre steder ble det på Kamchatka lov å drive bjørnjakt om våren. Man hevdet at det var for mange bjørn på Kamchatka. Men ingen visste sikkert hvor mange det var. Jakt-direktoratet gjorde intet forsøk på å finne bestandsantallet annet enn å telle bjørnepelsene som ble brakt inn, og bjørnepelser oppnådde alltid gunstige priser.

Prisen for matvarer, for ikke å nevne andre varer, steg til et fantastisk nivå da Perestroika ble innført, mens inntektene sank drastisk. En eller annen på Kamchatka fant ut at bjørneskinn var tingen til å stabilisere økonomien.

Det innebar ingen investering, var ikke for tidkrevende og man kunne motta betaling i dollar.

Forretningsfolk og turister begynte å besøke regionen etter at grensene ble åpnet for publikum. Kjøret var igang for å forvandle bjørn til pengesedler, deltagerne var fra alle slags yrker, også statlig ansatte. Enkelte organiserte jakt mot kontant betaling, andre drev

utelukkende med skinnhandel. Arbeidet ble utført innenfor mer eller mindre lovlige rammer. 682 bjørn ble drept på lisens i 1990, 541 av disse ble drept om våren. I 1991 ble 782 bjørn drept, 411 av disse om våren. 388 bjørn ble drept om våren 1992. Dette er offisielle tall. Det finnes også uoffisielle tall.

Undersøkelser utført av Vitaly Nikolaenko, en vitenskapsmann ansatt ved Kronotsky Natur Reservat, forteller om helt andre tall. Nikolaenko besøkte i helikopter 14 nordlige landsbyer, fra Esso til Markovo (i nabo fylket Chukotka), hvor han snakket med jegere og krypskytere. Det kom frem at ikke mindre enn 2000 bjørn ble drept i 1991.

Nikolaenko hevder at i de siste tre år er over 5000 bjørn drept på halvøyen, hvilket utgjør omtrent halvparten av det man anslå bestanden til å være i 1990.

Det er fritt frem for krypskytere på tundraen i Kamchatka p.g.a. de ustabile politiske forhold; statsmaktene makter hverken å beskytte eller å fokusere på det som skjer med bjørnen. Der er grenser for hva en dårlig betalt jaktinspektør kan utrette når han i tillegg til sitt inspeksjonsområde på tusen kvadrat kilometer må overvinne utrolige vanskeligheter for å få tak i drivstoff og andre livsnødvendigheter. Dessuten kunne han komme til å bli skutt hvis han forsvarte bjørnen. Dette har enda ikke skjedd, men det har ikke manglet på trusler. Det er penger i luften.

Noen av bjørnepelsene havner i Vest-Europa, som oftest via Baltiske forretningsmenn. Andre blir sendt med båt i Korea og Japan. Forretningsmenn og turister er villige til å betale fantastiske priser for galleblærer. Disse blir brukt til å fremstille en medisin som japanerne tror er potensstimulerende. Etterspørselen etter galleblærer er økende. I lokale aviser og på håndskrevne notiser i Petropavlodsk,

hovedstaden på Kamchatkahalvøyen, er det blitt vanlig å se "galleblære fra bjørn til salgs". Det fører ikke lenger til særlig oppstyr. En galleblære kan forvandles til en leilighet eller en bil.

Hvis krypskyting i denne skala får lov å fortsette i 2-3 år til, vil selve det genetiske arvestoffet til de gjenlevende bjørnene være for magert til å opprettholde en bestand. Ifølge Nikolaenko "vil vi miste en nasjonal skatt". Bjørnen er symbolet på Russland, et symbol hele verden kjenner, det er ufatterlig at bjørnen kan være truet selv på Kamchatkahalvøyen. Det er noe alvorlig i veien når et folk ødelegger selv symbolet på sitt fedreland. Og dertil for kortsiktig rikdom. Og staten ikke griper inn. Det er penger i luften.

■
NOAHS ARK

nr. 2 - 1994

Direktoratet for Naturforvaltning
Tungasletta 2
7005 TRONDHEIM

1. august 1995

VEDRØRENDE SØKNAD OM FELLING AV JERV I LESJA

Vi viser til nylig søknad om fellingstillatelse på jerv i Lesja.

I Forskrift om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe, paragraf 3 er nedfelt følgende:

"Dersomjerv volder betydelig skade på bufe eller tamrein, kan direktoratet gi tillatelse til felling.

Ved avgjørelsen skal det tas hensyn til størrelse og sammensetning av vedkommende rovviltbestand, områdets betydning som beitemark og skadenes omfang og utvikling....."

Såvidt Foreningen Våre Rovdyr erfarer er det visstnok tap av 4-5 sauer som er bakgrunnen for søknaden. Forutsetningen om betydelig skade er dermed ikke oppfylt. Tapsnivået i fylket som helhet i 1994 lå på ca 7000 sauer på utmark i beitesesongen, eller 58 sauer pr døgn i snitt (4 måneders sesong), hvorav en relativt beskjeden andel skyldtes rovdyr. Det er med andre ord driftsformen i sauenæringen som representerer hovedproblemet.

Bestanden av jerv i denne regionen er på 23-30 individer, og kan som populasjon betraktet anses som truet. Det er heller ingen statistisk påvisbar økning i bestanden. Dertil kommer at tre jervunger er funnet døde, trolig ihjelsultet, hvilket tilsier at mødrene også kan ha strøket med - uvisst av hvilken grunn. Det har vært en sterk økning i saueantallet nettopp i jervens viktigste leveområder, og det er neppe overraskende med både økt tapstall og tapsprosent. Men bare det faktum at saueholdet er ekstremt ekspansiv i et område med store rovdyr indikerer at næringen selv neppe anser dette som noe vesentlig hinder. Skadenes omfang på beitedyr i det foreliggende tilfelle er beskjeden, og det er ingen utvikling i skadeforløpet pr d.d. Forskriftens forutsetninger er dermed heller ikke her oppfylt.

Søknaden gjelder dessuten fellingstillatelse innenfor et kjerneområde for jerv med de svært restriktive føringer Stortinget har lagt med hensyn til forvaltning av arten her, jfr. St. meld. nr. 27 (1991-92) og Innst. S. nr. 182 (1991-92). Vi minner også om at Landbruksdepartementets eget etikkutvalg ut fra dyrevernsprinsipper har vurdert dette som så betydningsfullt at man anser at det kan være nødvendig å vurdere beiteforbud (sau) i rovdyras kjerneområder. Videre bør det legges vesentlig vekt på at Fylkesmannen i Oppland, i tråd med Stortingets retningslinjer, har prioritert overlevelse av jervebestanden og dermed ikke har funnet grunn til å søke om betinget fellingstillatelse. Samtidig er det bevilget samfunnsmidler i størrelsesorden kr 340.000 for tilsyn og tidlignsanking til styringsgruppen i Lesja. Godt over halvdelen av dette går til tilsyn av egne husdyr som i utgangspunktet er saueeierens egen plikt og selvstendige ansvar. Dette tilsier at samfunnet strekker seg svært langt for å imøtekomme saueeierens ønsker på statens grunn i Lesja. Det er dermed ikke for mye forlangt at man lar jerven i fred inntil man med rimelig sikkerhet kan hevde at jervebestanden er levedyktig på lang sikt. Dovre/Rondane-populasjonen er dessuten spesiell idet den representerer et ledd i et fortsatt intakt fjelløkosystem.

Vi har forøvrig merket oss at det er et radiomerket individ som kan ha stått for de små tapene. Det må derfor kunne forventes at en fellingstillatelse vil bety avlving av nettopp dette individet, hvilket vi anser som fullstendig uakseptabelt. Vi minner om fellesskriv fra Norsk Sau og Geitealag, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Naturvernforbund 13. mars 1992 der det bl.a. lyder:

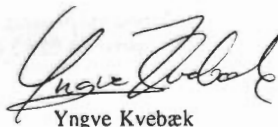
"Forvaltningen av de store rovdyra må baseres på fakta om den enkelte arts livskrav og levesett. ..."

Radiomerkede jerver er nettopp ledd i et slik uttalt ønske. Uttak av forskningsobjekter burde dermed være i strid med næringsorganisasjonenes eget syn.

Foreningen Våre Rovdyr motsetter seg at fellingstillatelse på jerv i Lesja innvilges, og anser det mer konstruktivt å igangsette forberedelsene til tidlignsanking så raskt som mulig slik at de fleste sauene i de tradisjonelle høyriskoområder er fjernet innen 1. september.

Morten Bilet

Leder
(sign.)

Yngve Kvebæk

Sekr.

Kopi: Miljøverndepartementet
Fylkesmannen i Oppland
Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
Fylkesmannen i Møre og Romsdal

STYRET

Leder

Morten Bilet, c/o Hamsund, Lindebergåsen 25 C, 1071 Oslo
priv. 22 32 88 38, arb. 22 90 20 00, mob. 94 25 65 39

Sekretær

Yngve Kvebæk, Maridalsveien 225 C, 0467 Oslo
priv. 22 95 08 66, arb. 22 89 16 07

Kasserer

Stig Anderson, Fjæreveien 211, 4890 Grimstad
priv. 37 04 33 80, arb. 37 02 50 00

Styremedlemmer

Knut Eie, Ullern Allé 127, 0381 Oslo
priv. 22 50 80 91, arb. 22 22 30 50

Geir Sjøli, Furusvingen 33, 2164 Skogbygda
priv. 63 90 85 35

Morten Ree, 7332 Løkken
priv. 72 49 63 91, arb. 72 49 65 87

Vararepresentanter

Ragnhild Eklid Grendal, Grindal, 7393 Rennebu
priv. 72 42 61 63

Paul Granberg, 2620 Follebu
priv. 61 22 00 06

Torger Hagen, Stafsbergveien 145, 2300 Hamar
priv. 62 52 64 72

Trond Aspelund, Ekebergdalen, 1912 Enebakk
priv. 64 92 62 43, arb. 66 80 60 16 - tast 23

Redaktør

Hilde Aaseth, Nordvivegen 60, 2312 Ottestad
priv. 62 57 83 56

Regionleder Nord-Norge

Wemunn Aabø, Postboks 205, 9440 Evenskjær
priv. 77 08 54 64

Regionleder Midt-Norge

Morten Ree, 7332 Løkken
priv. 72 49 63 91, arb. 72 49 65 87

Regionleder Sørlandet

Stig Anderson, Fjæreveien 211, 4890 Grimstad
priv. 37 04 33 80, arb. 37 02 50 00

Lokalkontakter (i tillegg til styret)

Nord-/Midt-Troms

Hans Prestbakmo
Trollbakken 6
9220 Moen
p/a 77 83 13 24

Sør-Trøndelag med

Trollheimen
Morten Ree
7332 Løkken
p 72 49 63 91

Ottadalen

Per Bådshaug
Boks 155
2686 Lom
p 61 21 14 18

Sogn og Fjordane

Roar Solheim
5843 Slinde
a/p 57 67 93 67
mob 94 12 51 88

Hordaland

Rune Olav Vetås
Kolstibotn 54
5030 Landås
p 55 27 04 93

Rogaland

Svein Efteland
Boks 190
4060 Kleppe
p 22 48 33 47
a 22 42 11 07

Vest-Agder

Eivind Mauland
4653 Hægeland
a 38 02 22 65

Vest-Finnmark

Tom Eirik Ness
Miljøvernkontoret
9520 Kautokeino
a 78 48 50 95

Sør-Troms

Ole Halvorsen
Straumen
9410 Borkenes
p 77 09 24 92

Røros

Tom Johansen
Skjefeldalen
7460 Røros
p 72 41 38 35

Valdres

Svein Sørli
Vestringsbygda
2910 Aurdal
p 61 36 46 94

Buskerud

Viggo Ree
Pamperudbakken
3530 Røyse
p 32 15 77 15
fax 32 15 78 22

Vestfold

Helge Schjerve
Parkveien 11
3190 Horten
p 32 73 09 65

Telemark

Asbjørn Solvang
Greg. Dagsonsgt. 210 A
3900 Porsgrunn
p 35 50 17 02
mob 94 17 14 07

Øst-Finnmark

Hans Dransfeld
9930 Neiden
p 78 99 63 07

Nordland

Hans Gundersen
Vidrek
8520 Ankenesstrand
p 76 95 96 55
a 76 92 34 00

Nord-Østerdal

Hans J. Engan
2500 Tynset
p 62 48 04 40

Land

Geir Høitomt
Rute 527
2870 Dokka
p 61 21 13 20

Sør-Hedmark

Ole-J. Myhrvold
Soleiebakken 62
2200 Kongsvinger
p 62 81 40 36

Aurskog/Høland

Svein Evensen
Lille Husebyvei 9
0379 Oslo
p/a 22 52 05 68

Aust-Agder

Arne Flor
Gunnar Knudsens v 36
p 37 03 16 95

Returadresse:

Foreningen Våre Rovdyr, Postboks 17, 2420 Trysil.